Universitätsbibliothek Paderborn

Annales Ecclesiastici

Jncipiens à Juliano Apostata Jmperatore, perducitur vsque ad obitum Theodosii Augusti: continet annos XXXIV.

Baronio, Cesare

Coloniæ Agrippinæ, 1624

Iesv Christi Annus 369. Damasi Pap. Annus 3. Valentiniani Valentis Imp. 6.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14548

Visual Library

qui eſſent partis Donati, tanquam arcam Noe, diluuio pereunte Orbe, integram eſſe relictam. Ticoni*, inquam, aduerſatus Parmeniano, ſectæ ſuæ, quam profitebatur, Epiſcopo, illud ſcriptis confirmauit atque defendit, Catholicam Dei Eccleſiam nequaquam coarctari anguſtis terminis partis Donatiſtarum, ſed longe lateque per orbem Chriſtianum vbique perſeuerare diffuſam, nec poſſe peccatis hominum tolli, euacuarique ex humanis exceſſibus Dei promiſſiones. Hæc ita ſentientem Ticoniũ Parmenianus admonuit, ſcripta; ad eum epiſtola, cum nihilominus in eadem ſententia permaneret, eundem anathemate perculit. Teſtatur id quidem S. Auguſtinus a his verbis:

a *Aug. cont. Parmenia. lib. 1. c. 1.*

XXI.

Ticonius enim omnium ſanctarum paginarum vocibus circumtuſus euigilauit, & vidit Eccleſiam Dei toto Orbe diffuſam, ſicut de illa tanto ante per corda & ora ſanctorum prauiſum atque prædictum eſt. Quo percepto, ſuſcepit aduerſus ipſos ſuos demonſtrare & aſſerere, nullius hominis quamuis ſceleratum & immane peccatum præſcribere promiſſis Dei; nec id agere quorumlibet intra Eccleſiam conſtitutorum quamlibet impietatem, vt fides Dei de Eccleſia futura & diffundenda vſque ad terminos Orbis terræ, quæ in promiſſis Patrum retenta & nunc exhibita eſt, euacuaretur. Hoc ergo Sicontus cum vehementer copioſeque diſſereret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifeſtis ſanctarum ſcripturarum teſtimoniis oppilaret: non vidit, quod conſequenter videndum fuit, illos videlicet in Africa Chriſtianos pertinere ad Eccleſiam toto Orbe diffuſam, qui vtique non iſtis ab eiuſdem Orbis communione atque vnitate ſeiuncti, ſed ipſi Orbi terrarum per communionem connectèrentur. Parmenianus autem cæteriq; Donatiſtæ viderunt hoc eſſe conſequens, & maluerunt ſuſcipere obſtinatiſſimum animum aduerſus aperiſſimam veritatem, quam Ticonius aſſerebat, quam ea conceſſa ſuperari ab Africanis Eccleſiis, quæ illius vnitatis, quam Ticonius aſſerebat, communione gauderent, vnde ſe iſti ſeparaſſent. Et Parmenianus quidem primo eum per epiſtolã, velut corrigendum putauit: poſtea vero ex Concilio eorum perhibet damnatum. hæc Auguſtinus, apud quem eſt de eodem Ticonio crebrior mentio, vt cum in commentariis de doctrina Chriſtiana de eodem ſic ait b:

TICONII SENTENTIA DE ECCLESIA CATHOLICA.

b *Aug. de doct. Chri. lib. 3. c. 30.*

XXII.

Ticonius quidam, qui contra Donatiſtas inuictiſſime ſcripſit cum fuerit Donatiſta: & illic inuenitur abſurdiſſimi cordis, vbi eos non omni ex parte relinquere voluit: fecit librum, quem Regularum vocauit, quia in eo quaſdam ſeptem regulas executus eſt, quibus quaſi clauibus diuinarum ſcripturarum aperiantur occulta. hæc ipſe, qui eas ſingulas numerat. Cæterum quod ad ſcripta Ticonii ſpectat; recenſet omnia Gennadius, de eo ſic ſcribens c: *Ticonius natione Afer, in diuinis litteris eruditus iuxta hiſtoriam ſufficienter, & in ſæcularibus non ignarus. fuit in Eccleſiaſticis quoque negotiis ſtudioſus. Scripſit de bello inteſtino libros tres, & expoſitiones diuerſarum cauſarum, in quibus ob ſuorum defenſionem antiquarum meminit Synodorum: è quibus omnibus agnoſcitur Donatianæ partis fuiſſe.* Quod ad has Synodos pertinet; erant antiqui illi conuentus ab iiſdem Donatiſtis celebrati, quos Ticonius aduerſus Parmenianum adduxit in medium, vt ex illis conuinceret, ipſum ac cæteros Donatiſtas à priſcis eiuſdem communionis Epiſcopis deuiaſſe. Fidem facit horum omnium Auguſtinus d, cum ad Vincentium ſcribens hæc ait: *Scribit enim ille Ticonius, homo (vt dixi) veſtræ communionis, à ducentis & ſeptuaginta Epiſcopis veſtris Concilium Carthagini celebratum. In quo Concilio per ſeptuaginta & quinq; dies, poſtpoſitis omnibus præteritis, limatam eſſe ſententiam atque decretam, vt Traditoribus immenſis criminis reis, ſi baptizari nollent, pro integris communicaretur. Deuterium etiam Macrinenſem Epiſcopum communionis veſtræ dicit, Traditorum plebem congregatam Eccleſiæ miſcuiſſe, & ſecundum ſtatuta illius Concilij à ducentis & ſeptuaginta Epiſcopis veſtris facti, ſeciſſe cum Traditoribus vnitatem; eique Deuterio poſt hoc factum iugiter communicaſſe Donatum; nec ſolum huic Deuterio, ſed etiam vniuerſis Maurorum Epiſcopis per quadraginta annos, quos dicit vſque ad perſecutionem per Macarium factam Traditoribus ſine baptiſmo communicaſſe. Sed dicis. Quis eſt iſte Ticonius? Ille eſt Ticonius, quem Parmenianus reſcribendo compeſcit, & eum deterret, ne alia ſcribat, non tamen refellit ea ipſa, quæ ſcribit.* hæc Auguſtinus: ex quibus aſſertione Ticonii illud expreſſum habetur, rebaptizationem à Donatiſtis à temporibus Macarianis, nempe ſub Conſtante Imperatore inductam fuiſſe Sed ad cœptam à Gennadio de lucubrationibus Ticonii narrationem redeamus.

SCRIPTA TICONII.

c *Gennad. de viris il luſt. c. 18.*

RECENTIORES DONATISTÆ ADVERSANTVR MAIORIBVS.

d *Aug. ad Vincent. ep. 48.*

XXIII.

Compoſuit, inquit, *& Regulas ad inueſtigandam & inueniendam intelligentiam Scripturarum, octo, alias ſeptem, quæ in vno volumine concluſit. Expoſuit & Apocalypſim Ioannis ex integro, nihil in ea carnale, ſed totum intelligens ſpirituale. In qua expoſitione dixit, Angelicam ſtationem corpus eſſe. Mille quoque annorum regni in terra iuſtorum poſt reſurrectionem futuri ſuſpicionem tulit; neque duas in carne mortuorum reſurrectiones futuras, vnam iuſtorum, & aliam iniuſtorum; ſed vnam & ſemel omnium, in qua reſurgerent etiam abortiui reformati, ne quid humani generis deformatum animatæ ſubſtantiæ intereat, oſtendit. Diſtinctionem ſane duarum reſurrectionum ita facit. Primam, quam iuſtorum Apocalypſis dicit, credimus modo in Eccleſia incremento agi, vbi iuſtificati per fidem, à mortuis mis peccatorum ſuorum per baptiſmum ad vitæ æternæ ſtipendium ſuſcitantur: ſecundam vero generaliter omnium hominum carnis. Floruit hic vir ætate, qua iam memoratus Ruffinus, Theodoſio & filio eius regnantibus.* hæc Gennadius. Sed plane mea ſententia errat, dum putat Ticonium æqualem fuiſſe Ruffini: nam conſtat eum vixiſſe Parmeniani temporibus, qui Donatiſtarum agebat Epiſcopum. Quod ſi velimus diutius poſt hæc ſuperuixiſſe; illud aſſerendum eſt, Ticonium ſenem, iuuenem vero extitiſſe Ruffinum.

RVRSVM DESCRIPTIS TICONII.

XXIV.

At non Optatus tantum atque Ticonius ſcripta Parmeniani impugnarunt, ſed multum poſt temporis id felicius præſtitit Auguſtinus, qui aduerſus illam potiſſimum epiſtolam, quam ipſe contra Ticonium ſcripſerat, tribus agens libris eam refellit. Quæ autem poſt hæc Parmenianus contra Catholicam in Africa Eccleſiam egerit, & quę conſecuta ſint inter ipſos Donatiſtas conflata diſſidia, ſuo loco dicturi ſumus. Quod modo reliquum eſt de Optato Epiſcopo Mileuitano, cuius occaſione ad hæc de Ticonio & Auguſtino digeſſi ſumus: magna ipſe apud poſteros Africanos Catholicos veneratione viguit: etenim S. Auguſtinus digno præconio eum nominat e, atq; inter præclaros Eccleſiaſticos tractatores adnumerat f. Fulgentius eundem eum ſanctum appellat, eius in exponendo ſenſum Pauli interpretationem commendat g. Porro eius memoria relata in tabulas Eccleſiaſticas pridie nonas Iunii, publica lectione fit in Eccleſia annis ſingulis rediuiua h. Cæterum ab hoc, de quo agimus, longe diſcreti ſunt Optati illi, qui hoc eodem ſæculo vixiſſe reperiuntur, nempe Optatus Donatiſta, qui inter fuit Concilio Cirtenſi, alius item Donatiſta in Concilio Bagalenſi, vel ille nefandus Optatus Gildonianus, de quibus inferius mentio erit. Porro ſtatus Africanæ Eccleſiæ in deterius dilabebatur, impiis Donatiſtis non ſcriptis tantũ, ſed vi graſſantibus, armatis nimirum (quod dictum eſt ſuperius) ad omnium terrorem circumcellionibus. Sed de his alias pluribus.

S. AVGVSTINVS IMPVGNAVIT SCRIPTA PARMENIANI.

e *Aug. cont. Parmen. li. 1. c. 3.*
f *Aug. de doct. Chri. li. 2. c. 40.*
g *Fulg. ad Nemes. lib. 2.*
h *Martyr. Rom. die 4. Iunij.*

PLVRES OPTATI.

IESV CHRISTI
Annus 369.

DAMASI PAP. Annus 3. VALENTINIANI VALENTIS IMP. 6.

TRECENTESIMO ſexageſimo nono Chriſti anno Valentiniano nobili puero, & Aurelio Victore Coſſ. Olybrius præfecturam Vrbanam geſſit; ſub quo ſchiſmatici Romæ & in ſuburbiis denuo tumultuantes repreſſi ſunt tum per eundem Olybrium, tum etiam per Aginatium eius Vicarium, fauente in omnibus iuſtæ cauſæ Damaſi Valentiniano Imperatore, cuius ea de re extant reſcripta hoc anno data tam ad eundem Olybrium; quam etiam ad Aginatium quæ ex Codice Vaticano ſuperius citato reddemus. Sed primum ne ambiguitas aliqua oriatur; de eiuſdem Olybrii tempore præfecturæ: ſub memoratis quidem Conſulibus eam accidiſſe, com- I.

OLYBRII PRÆFECTVRA VRBANA.

plura

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

plura eiuſdem Imperatoris citata *a* in margine reſcripta ſignificant.

a L. 1. de fructib. & lit. expen. C. Theod. L. 6. de his, qui ... C. Theod. L. 9. de nauicular. C. Theod. L. 23. de epiſc. C. Theod.

II. SCHISMATICI QVID ROMA MOLIVNTVR.

Eo vſque protupuerunt Vrſicini partis Romæ ſchiſmatici, vt compreſſi licet manu militari atque etiam baſilica (quod dictum eſt) quam occuparãt, ſpoliati fuiſſent, reddita illa Damaſo; nequaquam acquieuerint: ſed obduratis animis abhorrentes penitus communicare cum legitimo Vrbis Antiſtite, nouum illud parant conſilium, à mẽte admodum obdurata ſuggeſtum: nempe, quod Præfectis prohibentibus, intra Vrbem conuentus agere non liceret; in ſuburbiis, in cryptis arenariis, aliiſve priuatorum locis eccleſiam congregarunt, in qua inſano conatu cathedram contra cathedram erexerunt, vbi Vrſicinum venerabantur Pontificem, quem accenſis ſtudiis vulgus adeo obſtinate fouebat. Sed cum hæc pro maxima impietate execranda omnibus haberẽtur, intoleranda quoque ſunt viſa: etenim quæ gerebantur in ſuburbiis, ab iiſdem ſchiſmaticis intra mœnia iactanter & inſolenter oſtentabantur, atque arroganter prædicabantur, vnde & fomites rixarum miniſtrabantur. De quibus omnibus Valentinianus Imperator ad Olybrium Præfectum ita reſcripſit *b*:

b Extat in C. Vatica. vbi ſunt ep. antiquorũ Rom. Pont.

III. RESCRIPTVM IMPER. AD OLYBRIVM DE SCHISMATICIS.

*Tu quidem ſicut proximis litteris indicaſti, enixiſſimo ſtudio præſtare voluiſti, vt nulla in vrbe Roma poſſet eſſe diſcordia, Chriſtianorumque populus profunda in otio ſecuritate gauderet. Sed quantum Aginatij clariſſimi viri Vicariæ præfecturæ ſcripta teſtata ſunt: adhuc aliquanto placata miſceri delectat, extramuranciſque conuentibus frequens ſtrepitus excitatur; Olybri parens chariſſime Auguſtorum. Quamobrem egregia ſublimitas tua, ipſius auctoritate præceptionis, & patriæ præſtet & legi, * vt populo diſſentienti nulla intra vigeſimum lapidem vel religio ad coeundum poſſit eſſe, vel copia, vt ſi ceſſare non vult, migret (vt iuſſum eſt) inſana collectio. Ita demum etiam tumultuantibus cunctis longe proculque ſummotis, certa pax plebi in æuum eſſe tribuatur.* hactenus Imperatoris reſcriptum ad Olybrium. Sed & ad Aginatium Vicarium ita reſcripſit:

*&

IV. RESCRIPTVM IMP. AD AGINATIVM.

Omnem his diſſenſionibus occaſionem, quæ (vt prudentia tua ſcripſit) ſacratiſſimam Vrbem Chriſtianorum populo fluctuante confundunt, auferre cupientes iubemus his litteris, vt ab his, quos inuat turbulenta ſeiunctio, nullus intra vigeſimum lapidem conuentus habeatur. Aginati chariſſime & iucundiſſime. Itaque ſpectata ſeueritas tua admodum ſalutare præceptum, & quod nullum interpretationibus locum ex aliquo relinquatur ambiguo, his animus exequatur, quos pacis tranquillitatiſque recuperandæ & Iudex debet & ciuis. Habes & Vrbanæ ad hoc auxilium præfecturæ. Nam & Olybrium, clariſſimum & illuſtrem virum pari ſerenitas noſtra concitauit arbitrio in factioſorum impios cœtus: vt termino, qui euidenter eſt limitatus, excluderet, quo nec in vicino quidem exoriretur vel motus, qui in vrbe non eſſet. Et facile præſtabitis duo, quod ſinguli præſtare poſſetis. hucuſque Valentinianus ad Aginatium: quem Vicariam præfecturam functum eſſe apud Olybrium Vrbis Præfectum, etiam Ammianus *c* affirmat, cum de eo ſic ait: *Quod Aginatius indigniſſime ferens, dolenſque in examinandis cauſis Maximinum ab Olybrio ſibi prælatum, cum eſſet ipſe Vicarius Romæ, familiari ſermone docuit Probum occulte, &c.* erat autem hic Probus ſummam omnium gerens poteſtatem, nempe præfecturam Prætorii. Quo modo vero idem Aginatius dolo arteque Maximini primum Annonæ, inde vero Prætorio Præfecti, capite truncari ſit iuſſus, idem Ammianus narrat, rem geſtam pluribus proſecutus. At in codice Vaticano, ex quo omnia citata ſuperius in hac cauſa Valentiniani reſcripta deprompſimus, aliud rurſus ad Olybrium datum habetur in hæc verba reſcriptum, quo declaratur, ab eodem cohibitos eſſe ſchiſmaticos:

c Ammian. lib. 28.

V. RESCRIPTVM IMP. AD OLYBRIVM.

Idem AAA. ad Olybrium Præfectum Vrbis. Cum nihil poſſit eſſe iucundius vel abundantia, vel quiete, ac ſumma felicitas ſit, quoties duo iſta iunguntur: proculdubio ſublimitas tua proſpicit, quam gratæ nobis litteræ tuæ fuerint; cum & eos eſſe compreſſos, qui ſanctiſſimam legem tumultu & ſeditione miſcuerant, & annonam communem omnium patriæ paulatim in ſtatum priſtinum redire cœpiſſe teſtata ſunt. Sed hoc propemodum non ſtupemus in voto. Talem enim te futurum eſſe præſumpſimus, cum detulimus tuis meritis præfecturam, qualem ſtatim in adminiſtrationis exordio inuenimus. Denique nos monemus, vt illuſtris auctoritas tua eandem efficaciam deuotionemque cuſtodiens, penitus ſtatum plebis, vel reformationem priſtinæ diſciplinæ, vel neceſſariorum prouiſionibus commodorum & modeſtiæ gloria & bonis ſecuritatis accumulet (Olybri Pater chariſſime AA.) Prompto quippe cura ingenio ſatis eſt, vt in cœptis poſteriora reſpondeant. Neque ita origines criminum mettaris, vt manſuetudinem noſtram de correctionibus ſingulorum exiſtimes conſulendam: cum omnia, ex quibus aliqua poteſt eſſe confuſio, ſponte præueniens, ac ſic ſollicite verecundeque compeſcas, vt nobis non tam incitandi neceſſitas relinquatur, quam gratia comprobandi. hæc Valentinianus cupidiſſimus, vt ſchiſmatici penitus coercerentur. Sed quomodo ſequentibus annis iiſdem tumultuantibus, rurſus oportuit eoſdem ab Imperatore per Vrbis Præfectos cohiberi, inferius dicturi ſumus. Iam vero ad congreſſum S. Hilarii Epiſcopi Pictauienſis cum Auxentio Ariano Epiſcopo Mediolanenſi orationem conuertamus.

VI. S. HILAR. QVID CONTRA AVXENTIVM.

Hoc enim anno, qui decimus numeratur poſt Concilium Ariminenſe, S. Hilarius cum accepiſſet, Valentinianum Imp. confecto tandem Alemannico bello Mediolanum ſe contuliſſe, atq; reſcriptum quoddam pro Auxentio Ariano pſeudoepiſcopo Mediolanenſi, qui ſe Catholicum eſſe ſimulabat, dediſſe: dolens, Imperatorem à vulpe ille inſidiatore deceptum eſſe, extortumque ab eo ad ſuam ipſius hæreſim propagandam edictum colore pietatis maxime impium: ad illum profectus eſt, acturus coram aduerſus Auxentium: quem licet Euſebius Epiſcopus Vercellenſis, Euagrius, & Philaſtrius Brixianus crebro illi negotium faceſſiſſent, & vehementer exagitaſſent; haud tamen tantum fuit apud eos virium, vt valuerint veternoſum colubrum è foramine foras abducere, atque è ſede accepta à Conſtantio Imp. depellere. Hilarius igitur indigno animo ferens, vnum hunc in Occidente tam nobili Eccleſiæ præſidere Epiſcopum Arianum, arteque ſua ceu præſtigiis quibuſdam fallentem oculos intuentium; atque instar Protei diuerſas mutantem ſpecies, pro arbitrio interdum apparere Catholicum: vt huiuſmodi ludificationes ſolueret, atq; detegeret impoſturas, magna fiducia de Catholico Imperatore ſuſcepta animatus, munituſque diuino præſidio Mediolanum cõceſſit hoc ipſo anno, vt libellus ipſius Auxentii manifeſtat, vbi teſtatur, ſe illum ſcribere poſt decem annos à Cõcilio Ariminenſi, quod celebratum diximus ſub Conſulatu Euſebii & Hypatii, anno Chriſti trecenteſimo quinquageſimo nono: reddemus vero illum inferius.

VII.

Quæ autem acta ſint ab eodem Hilario Mediolani aduerſus Auxentium, cum ſatis expreſſa habeantur in eius epiſtola ad omnes Chriſti fideles conſcripta; hic eam deſcribendo, verbis ipſius Hilarii res geſta cunctis certior innoteſcet. Eſt n. ipſa vltima lucubratio ſanctiſſimi Patris iam ſenio ærumniſque fracti, ſed ſatagentis ante obitum iam imminentem, tum factis, tum ſcriptis, ſub Catholico nomine latentem Arianorum impietatem omnibus Orthodoxis teſtatam reddere, quod hac epiſtola egregie præſtitit; qua primum omnium Arianorum impietatem factis expreſſam, ſed dictis velatam inſinuat atque detegit: inde vero de congreſſu, quem habuit cum Auxentio narrationem inſtituit. Accipiamus auide nouiſſima hæc ſanctiſſimi viri facta ab eodem poſtremis characteribus conſignata. Eſt autem eidem epiſtolæ præfixus eiuſmodi titulus *d*:

d Hilarius cont. Aux.

VIII. HILARII EPISTOLA CIRCVLARIS.

Dilectiſſimis fratribus in fide paterna manentibus, & Arianam hæreſim deteſtantibus Epiſcopis, & omnibus plebibus, Hilarius conſeruus veſter S.

*Speciosum quidem nomen eſt pacis, & pulchra eſt opinio vnitatis: ſed quis ambigit, eam ſolam Eccleſiæ atque Euangeliorum * vnitam pacem eſſe, quæ Chriſti eſt, quam ad Apoſtolos poſt paſſionis ſuæ gloriam eſt locutus, quam ad æterni mandati ſui pignus commendauit abiturus? Hanc nos fratres dilectiſſimi, & amiſſam quærere, & turbatam componere, & repertam tenere curauimus. Sed huius ipſius fieri nos vel participes, vel auctores, nec temporis noſtri peccata meruerunt, nec imminentes Antichriſti praui miniſtriq; ſunt paſſi: qui pacis ſuæ, id eſt, impietatis ſuæ vnitate ſe iactant, agentes ſe non vt Chriſti Epiſcopos, ſed Antichriſti ſacerdotes:*

* vnicam

Ac ne maledicis verborũ in eos vti conuiciis arguamur: cauſam perditionis publicæ, ne cuiquam ignorata ſit, non tacemus. Antichriſtos plures eſſe, etiam Apoſtolo Ioanne prædicante, cognouimus. Quiſquis enim Christum, qualis ab Apoſtolis eſt prædicatus, negauit, Antichriſtus eſt. Nominis Antichriſti proprietas eſt, Chriſto eſſe contrarium. Hoc nunc ſub opinione falſæ pietatis efficitur: hoc ſub ſpecie prædicationis Euangelicæ laboratur, vt Dominus Ieſus Christus dum prædicari creditur, denegetur. Ac primum miſereri licet noſtræ ætatis laborum, & præſentium temporum ſtultas opiniones ingemiſcere, quibus patrocinari Deo humana creduntur, & ad tuendam Chriſti Eccleſiam ambitione ſæculari laboratur.

IX. ARIANORVM MOS, FAVORE IMPP. HÆRESIM PROPAGARE.

*Oro vos, Epiſcopi, qui hoc vos eſſe creditis: Quibuſnam ſuffragiis ad prædicandum Euangelium Apoſtoli vſi ſunt? Quibus adiuti poteſtatibus Chriſtum prædicauerunt, genteſque fere omnes ex idolis ad Deum tranſtulerunt? An ne aliquam ſibi aſſumebant è Palatio dignitatem, hymnum Deo in carcere inter catenas & poſt flagella cantantes? Edictiſque Regis Paulus, cum in theatro ſpectaculum ipſe eſſet, Chriſti Eccleſiam congregabat? Nerone ſe, credo, aut * Veſpaſiano, aut Decio patrocinantibus tuebatur, quorum in nos odiis confeſſio diuinæ prædicationis efflorüit? Illi manu atque opere ſe alentes intra cœnacula ſecretaque coeuntes, vicos & caſtella, genteſque fere omnes terra ac mari contra Senatuſconſulta & Regum edicta peragrantes, claues, credo, regni cœlorum non habebant: Aut non manifeſta ſe tum Dei virtus contra odia humana porrexit, cum tanto magis Chriſtus prædicaretur, quanto magis prædicari inhiberetur? At nunc proh dolor, diuinam fidem ſuffragia terrena commendant: inopſque virtutis ſuæ Chriſtus, dum ambitio nomini ſuo conciliatur, arguitur.* hæc idcirco S. Hila ius, quod hæreſis Ariana niteretur potentia ſæculari, cum in Oriente Valentis Imperatoris edictis (de quibus paulo poſt dicturi ſumus) hoc anno latis, aduerſus Catholicos Epiſcopos perſecutio graſſaretur: vnde & ſubdit.

* Domitiano.

X. PERSECVTIO ARIANORVM.

Terret exiliis & carceribus Eccleſia, crediqué ſibi cogit, quæ exiliis & carceribus eſt credita? Pendet à dignatione communicantium, quæ perſequentium eſt conſecrata terrore? Fugat ſacerdotes, quæ fugatis eſt ſacerdotibus propagata? Diligi ſe gloriatur à mundo, quæ Chriſti eſſe non potuit, niſi eum mundus odiſſet? Hæc de comparatione traditæ nobis olim Eccleſiæ, nunc quam deperditæ, res ipſa, quæ in oculis omnium eſt atque ore, clamauit.

Quid autem illud ſit, quod ignorandum vltra non ſit, breuiter exponam. Secundum placitum Deo plenitudinem coarctata ſunt tempora, incircumſcripta enim ratio eorum cœleſtibus libris docetur: ac neceſſe eſt, in ipſam nos ætatem Antichriſti incidiſſe, cuius ſecundum Apoſtolum miniſtris in lucis ſe angelum transformantibus, ab omnium fere ſenſu & conſcientia is, qui eſt Chriſtus, aboletur. Vt enim erroris affirmatio certa ſit, incerta vero opinio antefertur ſitque Antichriſto iam peruium, Chriſtum eum eſſe ſe fallere, de quo nunc vſque diſſenſum eſt.

Hinc illæ variæ opiniones: hinc ſub vnius Chriſti fide prædicatio plurimorum. hinc Arij ſpiritus nuper ex angelo diaboli in lucis angelum transfiguratus, cuius hæreditas nominis ad Valentem, Vrſaciũ, Auxentium, Germinium, Caium ſucceſſoreſque deſtruxit: nam ipſi nunc Chriſtum nouum, per quem Antichriſtus ſubreperet, intulerunt. hæc Hilarius, qui conſpiciens Arianam hæreſim in dies magis magiſque inualeſcentem, Principiſque fauore pollentem, per quam Chriſtus Deus verus, nouo eoque falſo ſuperinducto, abdicaretur, re vera exiſtimauit aduentaſſe tempora Antichriſti.

XI. ANTICHRISTVS AB ARIANIS INDVCTVS.

Quo modo autem Ariani Antichriſtum inducere viderentur, idem ſubdit his verbis, Arianæ hæreſis diſtinctas proprietates enarrans: *Volunt*, inquit, *hunc ſuum Chriſtum non eius diuinitatis eſſe, cuius & Pater eſt: ſed eſſe eum præſtantem cæteris aliis creaturis creaturam, eumque per voluntatem Dei ex nihilo ſubſtitiſſe: & eum ante omnia quidem ſæcula, & ante omne omnino tempus natum ex Deo Deum eſſe, ſed non ex ſubſtantia Dei eſſe; neque diuinæ in eo natiuitatis, maieſtatiſque eius, quæ Dei eſt, intelligendam veritatem: ne quam verus ſit Deus, qui Pater eſt, tam verus ſit Deus, qui filius eſt: vt id, quod vnum eſſe filius & Pater in Euangeliis prædicantur, in voluntatis tantum ſit & charitatis ſocietate, non in diuinitatis veritate. Quæ ſi in filio non eadem eſt ipſa illa, quæ Dei eſt, vt in confeſſione fidei Deus vnus ſit: cur Deum filium, cur ante tempora & ſæcula confitentur, niſi quia Dei nomen ſancto cuique per indulgentiam eſt deſtinatum, & regenerati omnes vere Dei filij ſunt, & angeli omnes per Chriſtum vtique conditi, non ante omnia omnino ſæcula ſunt creati?* hæc ipſe.

Sed & quod in Occidente Auxentius, vt ſubiectum ſibi populum, quem ſciret eſſe Catholicum, deciperet, laruam ipſe ſibi Catholici nominis impoſuerat; ob id Hilarius rem patefacere, perſpicuamque omnibus reddere conatus, addit hæc verba:

XII. FALLACIÆ ARIANORVM.

*Verum Antichriſtum arbitror minori inuidia introducendum, miſeriſque credendum. Tribuunt Chriſto Dei nomen, quia hoc & hominibus ſit tributum. Fatentur Dei vere filium, quia ſacramento baptiſmi vere Dei filius vnuſquiſque perficitur. Ante tempora & ſæcula confitentur, quod de angelis & diabolo eſt non negandũ. Ita Domino Chriſto ſola illa tribuuntur, quæ ſunt vel angelorum propria, vel noſtra. Cæterum quod Deo Chriſto legitimum & verum eſt, Chriſtus Deus verus, id eſt, eadem eſſe filij, quæ Patris, diuinitas, denegatur. Et huius quidem vſque adhuc impietatis occaſio per fraudem perficitur, vt iam ſub Antichriſti ſacerdotibus Chriſti populus non occidat *, dum hoc putant illi fidei eſſe, quod vocis eſt. Audiunt Deum Chriſtum: putant eſſe, quod dicitur. Audiunt filium Dei: putant in Dei natiuitate ineſſe Dei veritatem. Audiunt ante tempora: putant id ipſum ante tempora eſſe, quod ſemper eſt. Sanctiores aures plebis, quam corda ſunt ſacerdotum. Si Deum verum Ariani prædicant: Chriſtum Deum ſine fraude confeſſi ſunt. Quod ſi Deum dicunt, & negant verum: tribuunt nomen, adimunt veritatem.* hæc Hilarius, ſugillans Auxentium, cum populum ipſum, tum etiam Imp. Valentinianum mentito Catholico nomine decipientem. Quid autem in eum Mediolani tunc egerit, declarat his verbis:

* concidat

XIII. VALENTINIANVS VISVS FAVISSE AVXENTIO.

Quamquam igitur impiiſſimis eorum blaſphemiis plenæ omnes Eccleſiarum chartæ, pleníque iam libri ſint: quid proxime tamen acciderit, non tacendum eſt. Cum edicto graui S. Rex perturbari Eccleſiam Mediolanenſium, quæ Deum verum Chriſtum & vnius cum Patre diuinitatis & ſubſtantiæ confitetur, ſub vnitatis ſpecie & voluntate iuſſiſſet: etiam importuna interpellatione ſuggeſſi, Auxentium blaſphemum eſſe, & omnino hoſtem Chriſti habendum: atque adieci, cum aliter credere, quam Rex ipſe aut alij omnes haberent. Quibus rebus permotus, audiri nos à Quæſtore & Magiſtro præcepit, conſidentibus vna nobiſcum Epiſcopis fere decem. Primumque (vt in foro ſolet) de perſona calumniatus eſt: damnatum quondam me à Saturnino, audiri vt Epiſcopum non oportere. Non eſt nunc temporis, quid ad hæc reſponſum ſit enarrare: ſed qui tum audiebant, de fide potius, vt Regi placuerat, agitandum eſſe decreuerunt.

XIV.

Cumque iam in arcto eſſet negandi periculo; credere ſe Auxentius Chriſtum Deum verum, & vnius cum Deo Patre diuinitatis & ſubſtantiæ, eſt profeſſus. Placuit igitur hoc ſcribi. Et ne memoriis audientium quæ dicta eſſent, elaberentur; continuo libellum Regi per Quæſtorem offero, quo quid conueniſſet, contineretur. Et ne mentiri arguar, eiuſdem exemplar ſubieci. Placet omnibus, Auxentium hæc ipſa profiteri frequenter: qui, vt ipſe ſcriberet, eſt coactus. Qui diu conſilia ſua verſans, calidiſſime fidem Regis eludit: dat ſcripturam ſtylo Antichriſti compoſitam. Nam primum ea, quæ Nicææ Thraciæ omnium impietas ex ſe ſoluiſſet, ſancta eſſe teſtatur. vim ſcilicet illatam Epiſcopis, fidem eſſe veræ confeſſionis affirmans. Negat quoque ſe ſcire Arium, cum in Alexandria in Ariana Eccleſia, cui Gregorius præerat, presbyter eſſe cœpiſſet. Sed de Ariminenſi Synodo, quæ ab omnibus eſt religioſe diſſoluta, nihil dicamus: tantum diaboli commenta pandenda eſt. hæc modo Hilarius. Cæterum deſideratur illa confeſſio relata in Acta, cui & ſubſcripſit: illa vero ſubdola poſterior extat, tum Nicææ in Thracia, tum Arimini edita, quam ſcripto libello obtulit Imperatori Valentiniano: habetur in fine epiſtolæ Hilarii: nos autem hic ipſam deſcribemus, licet nonnulla in ea verba deeſſe videantur, quæ ab eodem Hilario arguuntur hæretica. eſt autem huiuſmodi.

XV. AVXENT. LIBELLVS FIDEI.

Beatiſſimis & glorioſiſſimis Imperatoribus Valentiniano ac Valenti Auguſtis, Auxentius Epiſcopus Eccleſiæ Catholicæ Mediolanenſium. Ego quidem, piiſſimi Imperatores, exiſtimo non oportere ſexcentorum Epiſcoporum vnitatem poſt tantos labores ex contentione paucorum hominum refricari, abiectis decretis ante annos decem ſicut & ſcripta manifeſtant. Sed etſi aliqui è plebe, qui nunquam communicauerant neque his, qui ante me fuerunt, Epiſcopis, nunc amplius excitati ab Hilario & Euſebio, perturbantes quoſdam, hæreticum me vocauerunt: iuſſit vero pietas veſtra,

cogno-

cognoſcere de his viros laudabiles. Quæſtorem & Magiſtrum: & ſicut prædixi, non eos perſonam habere accuſatorum, aut iudicare, qui ſemel depoſiti ſunt; dico autem Hilarium, & qui ei conſentiunt. Tamen obediens ſerenitati veſtræ, proceſsi manifeſtare, falſa docentibus & blaſphemantibus & vocantibus me Arianum, & quaſi non confitentem Chriſtum filium Dei Deum eſſe: expoſui autem pietatis veſtræ meam confeſsionem: primum ſatisfaciens, quia nunquam ſciui Arium, non vidi oculis, non cognoui eius doctrinam.

XVI. *Sed ex infantia, quemadmodum doctus ſum, ſicut accepi de ſanctis ſcripturis, credidi, & credo in vnum ſolum verum Deum Patrem omnipotentem inuiſibilem impaſsibilem immortalem. Et in filium eius vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante omnia ſæcula, & ante omne principium natum ex Patre, Deum ex vero Deo Patre, ſecundum quod ſcriptum eſt in Euangelio a: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum: per ipſum enim facta ſunt omnia viſibilia & inuiſibilia. Qui deſcendit de cælis voluntate Patris propter noſtram ſalutem, natus de Spiritu ſancto ex Maria Virgine ſecundum carnem, ſicut ſcriptum eſt: & crucifixum ſub Pontio Pilato, ſepultum, tertia die reſurrexiſſe, aſcendiſſe in cælos, ſedere ad dexteram Patris, venturum iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum paracletum, quem miſit Dominus & Deus noſter Saluator Ieſus Chriſtus diſcipulis veritatis ſpiritum. Sic credidi & credo, ſicuti & aſcendens in cælos vnicus filius Dei tradidit diſcipulis dicens b: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Duos autem Deos nunquam prædicaui: nec enim ſunt duo Patres, vt duo Dij dicantur, nec duo Filij, ſed vnus Filius ex vno Patre, ſolus à ſolo, Deus ex Deo, ſcriptum eſt c: Vnus Pater Deus, ex quo omnia; & vnus Dominus Ieſus Chriſtus per quem omnia. propter quod & vnam Deitatem prædicamus. Omnes ergo hæreſes, quæ aduerſus Catholicam fidem veniunt, ſemper quidem congregati Epiſcopi Catholici condemnauerunt & anathematizauerunt, ſpecialiter autem conuenientes Arimini, & inde condemnauimus.*

a Ioan. 17.

c Matt. 28.

d 1. Cor. 8.

Catholicam autem & Euangeliorum, quam tradiderunt Apoſtoli, hanc fideliter cuſtodiuimus. Vt autem pietas veſtra verius cognoſceret ea, quæ geſta ſunt in Concilio Ariminenſi, tranſmiſi: & peto, vt ea libenter legi præcipiatis: ſic enim cognoſcet ſerenitas veſtra, quia iamdudum damnati, depoſiti, hoc eſt, Hilarius & Euſebius, contendunt vbiq; ſchiſmata facere. Quæ enim bene S. Scripturis Catholicæ fidei expoſita ſunt, pietas veſtra peruidet hæc retractare non oportere. Hactenus libellus Auxentii. Subdit Hilarius de eadem ſubdola confeſsione:

XVII. CALLIDITAS ET DOLVS AVXENTII DETEGITVR AB HILARIO.

Complacuiſſet igitur ſcribi, Deum verum eſſe Chriſtum, & vnius cum Patre diuinitatis eſſe atque ſubſtantiæ: ponitur talis ab eo, vt à callidiſsimo diabolo ſententia, quæ ſignificaret Chriſtum ante omnia tempora natum Deum verum filium: vt ſecundum Arianos, veritas ad filium, non ad Deum referretur. Et vt longe maior diſferentia huius ſignificationis exiſteret, ſubijcitur: Ex vero Deo Patre: vt in Patre Dei veritas eſſet, in Chriſto veritas tantum filij ſcriberetur.

Dehinc procedente ſermone, vna ab Auxentio diuinitas prædicatur, & in vna non confitetur & filium: vt in ſolo Patre, non etiam in filio eſſet vna ſola diuinitas. hæc Hilarius, probe noſcens omnia improborum Arianorum diuerticula & ſubdolas captiones. Sed tamen (proh dolor!) præualuit error: etenim Auxentius eſt acclamatus Catholicus, Hilarius vero habitus calumniator, & diſcordiarum auctor: quod ipſe teſtatur, cum ſubdit hæc in epiſtola.

XVIII. DECEPTVS POPVLVS ET IMPERATOR.

Spargitur vero per populos, Auxentium, verum Deum Chriſtum, & vnius cum Patre diuinitatis ac ſubſtantiæ, ſcripſiſſe, neque ab expoſita per me fidei diſsidere ſententia. Poſt quæ ad communionem eius Rex pro fidei ſinceritate aduenit. Sed cum hoc myſterium impietatis diu occultatum iam non taceretur; dicerem q; fingi omnia, fidem negari, Deum atq; homines illudi: iubeor de Mediolano proficiſci, cum conſiſtendi mihi in eo, inuito rege, eſſet nulla libertas. hactenus Acta Mediolani: quæ adeo expectationi contrarium finem ſortita ſunt, dum incuria quadam hæreticus retinetur, & Catholicus defenſor fidei excluditur. His itaque ab Hilario ſcriptis & redditis fidelibus omnibus certioribus, hanc inſuper elucidationem Auxentii perfidiæ idem ſubiungit his verbis:

XIX. HILARIVS APERIO

Hæc igitur, fratres, quibus Dei iudicium in metu eſt, ita geſta eſſe ſignifico. Auxentius, quod negare timuit, noluit confiteri: nam expoſitionis ipſius exemplar ſubieci. Si id non ſcripſit: arguite fallentem. Si vero aliud ſcripſit, quam profeſſus eſt: intelligite iam Chriſtum per eum alium, id eſt, Antichriſtum prædicari. Luſit quidem ille verbis, quibus poſſet fallere electos: ſed patet impietatis tantæ profeſſio. Negat ſe duos Deos prædicare, quia non duo Patres ſunt. Quis ſecundum hæc non videt, vnius Dei confeſsionem idcirco tantum Patri propriam eſſe, quia ſolus eſſet? Vnde & ille Sathanæ ſtylus extitit: Nosti vnum ſolum verum Deum patrem. Et poſt maleuolas ſignificationes: Similem, inquit, ſecundum Scripturas filium genitori ſuo Patri. Si vſquam in ſanctis voluminibus hoc ſcriptum eſt, habet innocentiæ profeſsionem. Si veritate diuinitatis Pater & Filius vnum ſunt, quid ſimilitudinis imperfecta opinio anteſertur? Imago quidem Dei Chriſtus eſt: ſed & hominem imaginem Dei eſſe, non dubium eſt; cum ad imaginem & ſimilitudinem Dei Adam factus ſit. Quid tu, hæres Arij, Chriſto tantum noſtra concedis? Quid Regem, quid Comites, quid Dei Eccleſiam patris tui, id eſt, Satanæ arte circumuenis? Chriſtum Deum dicis: quid fallis in nomine? Nega Moyſen Pharaoni Deum dictum. Chriſtum filium & primogenitum Dei loqueris? Nega primogenitum filium Iſrael Deo eſſe. Chriſtum ante tempora aſſeris natum & creatum? Nega diabolum ante tempora & ſæcula ſubſtitiſſe. Chriſtum ſimilem Patri memoras? Nega, ad imaginem & ſimilitudinem Dei hominem eſſe cœpiſſe. Solum in Chriſto quod eſt denegas, ne Deus verus & vnus cum Patre diuinitatis atq; ſubſtantiæ ſit: & ſolitus es vna cum magiſtris tuis me hæreticum arguere.

VERSVTIAS AVXENTII.

XX. HILARII PROFICVA ADMONITIO.

Expone, quibus potes litteris impietatis meæ, cauſam, & blaſphemiarum mearum titulum propone. Mihi Antichriſtus eſt, qui vnius diuinitatis eſſe filium cum Patre non confitetur, quique non ita vnum Deum verum Patrem prædicat, vt veritas quoque diuinitatis non intelligatur in filio. Si igitur vnius diuinitatis Chriſtus & Deus ſunt: cur hoc non ſimpliciter ſcripſiſti? Si tibi non ſunt: cur hoc non ſimpliciter denegaſti? Arcanum igitur tam peſtiferi myſterij optaſſem, fratres, ipſe potius, quam per litteras reuelare, & omnes blaſphemias Auxentij verbis ſingulis explicare, verum quia id non licet; ſaltem vnuſquiſque, quod ſibi licet, intelligat. Multa alia proferre, Eccleſiæ me pudor inhibet, & committere epiſtolæ Arianorum blaſphemiarum dedecora pertimeſco. huc uſque Hilarius verſatus in aperiendo latentes ſinus impiæ Auxentii confeſsionis. ſubdit poſt hæc admonitionem ad omnes Catholicos, vt caueant Auxentii communionem, cum ait:

XXI. *Vnum moneo; cauete Antichriſtum. Male enim vos parietum amor cœpit: male Eccleſiam Dei in tectis, ædificiisque veneramini: male ſub his pacis nomen ingeritis. An ne ambiguum eſt, in his Antichriſtum eſſe ſeſſurum? Montes mihi & ſiluæ, & lacus, & carceres, & voragines ſunt tutiores: in his enim prophetæ aut manentes, aut demerſi, Dei ſpiritu prophetabant. Abſiſtite igitur ab Auxentio Satanæ angelo, hoſte Chriſti, vaſtatore perdito, fidei negatore: quam ſic eſt Regi profeſſus, vt falleret: ſic feſellit, vt blaſphemaret. Congreget nunc ille quas volet in me Synodos, & hæreticum me, vt ſæpe iam fecit, publico titulo proſcribat: & quantam volet, iram in me potentium moliatur: mihi certe ille nunquam aliud, quam diabolus erit, quia Arianus eſt: neque pax aliquorum vnquam optabitur, niſi eorum, qui ſecundum Patrum noſtrorum apud Nicæam tractatum, anathematizatis Arianis, Chriſtum Deum verum prædicabunt.* hactenus Hilarii epiſtola, quam ſanctus Hieronymus d appellat libellum contra Auxentium: eamque nouiſſimam eius lucubrationem eſſe putamus, quod poſt hæc haud diu ſuperuixiſſe reperitur. imo & ſecundum ſancti Hieronymi in Chronico aſſertionem, hoc ipſo anno eum ex hac vita migraſſe, dicendum eſt: nam licet ſub Valentiniani & Valentis Imperatorum anno quinto Hilarii obitum ponat: tamen quod ipſe incipiat numerare annos eorundem ab anno ſequenti poſt obitum Ioniani; hic pariter annus ab eo poſitus quintus, idem erit ſextus, numerando ab ipſo anno, quo iidem creati ſunt Imperatores.

d Hiere. de ſcrip. Eccl. in Hilario.

XXIII. Arguuntur autem erroris de tempore obitus Hilarii tum Gregorius Turonenſis e; tum etiam Seuerus f Sulpitius: ille, dum ait, anno quarto eorundem Imperatorum mortuum eſſe: iſte vero, dum tradit, anno ſexto poſtquam idem S. Hilarius rediit ab exilio Orientis in Gallias, diem obiiſſe; ſecundum quam quidem rationem eũ anno ſecundo dictorum Auguſtorum eſſe defunctum,

e Gr. Turo. hiſt. Franc. li. 1. c. 39.

f Seue. hiſt. li. 1.

HILARIVS QVANDO OBIIT.

dicere

dicere oporteret. At cum ex nuper recitato Auxentii libello conſtet, poſt decimum annum à Concilio Ariminenſi, hoc nempe Domini anno, Hilarium Mediolani aduerſus Auxentium ſtetiſſe: ſatis perſpicue demonſtratur, ipſum ad hunc vſque ſaltem annum fuiſſe ſuperſtitem. Sanctiſſimo porro fine eum in Domino quieuiſſe, idem Gregorius his verbis ſignificat: *Plenus, inquit, ſanctitate & fide, multisq; valdiq; virtutibus editis, migrauit ad cælos: nam & ipſe legitur mortuos ſuſcitaſſe.*

XXIII. HILARII SCRIPTA.

Lucubrationes vero ab eo conſcriptas recenſet ſanctus Hieronymus, cum ait: *De Synodo Byterrenſi in Phrygiam relegatus duodecim aduerſus Arianos confecit libros; & alium librum de Synodis, quem ad Galliarum Epiſcopos ſcripſit, & in Pſalmos commentarios primum videlicet & ſecundum, & à quinquageſimoprimo vſque ad ſexageſimumſecundum, & à centeſimo decimooctauo vſque ad extremum: in quo opere imitatus Origenem, nonnulla etiam de ſuo addidit. Eſt eius & ad Conſtantium libellus, quem viuenti Conſtantinopoli porrexerat. & alius in Conſtantium, quem poſt mortem eius ſcripſit: & alius liber aduerſus Valentem & Vrſacium, hiſtoriam Ariminenſis & Seleucienſis Synodi continens: & ad Præfectum Salluſtium, ſiue contra Dioſcorum: & liber Hymnorum, & Myſteriorum alius: & commentarij in Matthæum: & tractatus in Iob, quos de Græco Origenis ad ſenſum tranſtulit: & alius elegans libellus contra Auxentium & nonnullæ ad diuerſos epiſtolæ. Aiunt quidem, ſcripſiſſe eum & in Cantica Canticorum; ſed à nobis opus ignoratur. Mortuus eſt Pictauis, Valentiniano & Valente regnantibus.* hucuſque Hieronymus.

a Caſſio. inſtit. diuin. lect. c. 6.

De commentariis in Iob, hæc Caſſiodorus *a*: *Quidam etiam eſt anonymus, ex cuius ſtylo beatum eſſe ſuſpicamur Hilarium, qui commenta librí ipſius*, Iob ſcilicet, *ſcripſit in ordinem.* Ignoraſſe viſus eſt, ea ex Origene deducta; in quo S. Hieronymus eiuſdem Hilarii prudentiam laudat *b*, quod non tam in Iob Origenis commentarios, ſed & in Pſalmos quadraginta ferme millia verſuum ad ſenſum in Latinum verterit.

b Hier. prolog. in Mich. c. 4.

XXIV. HILARII DICENDI GENVS.

c Hieron. in proœ. com. ep. ad Gal. li. 2.
d Hieron. ep. 23.
e Hier. ep. 6.

Quod autem ad Hilarii ſtylum ſpectat: quod fuerit in dicendo copioſus, ſanctus Hieronymus *c* appellat eum *Latinæ eloquentiæ Rhodanum.* Cæterum haud æque cultum ac copioſum fuiſſe, alibi idem affirmat ad Paulinum *d*, cum ait: *Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis inuoluitur, & à lectione ſimpliciorum fratrum procul eſt.* Fuiſſe perquam ſtudioſum Hieronymum ſcriptorum Hilarii, quod ſcribens ad Florentium *e*, declarat, cum ait: *Interpretationem quoque Pſalmorum Dauidicorum, & prolixum valde librum de Synodis ſancti Hilarij, quem ei apud Treuiros manu mea ipſe deſcripſeram, æque vt mihi tranſferas, peto.* Commendat idem ſcribens ad Lætam *f* ſcripta Hilarii vt ſincera, cum ait: *Athanaſii epiſtolas & Hilarij libros inoffenſo decurrat pede: illorum delectetur ingenijs, in quorum libris pietas fidei non vacillat: cæteros ſic legat, vt magis iudicet, quam ſequatur.* hæc ſanctus Hieronymus quo ad ſanam de Trinitate doctrinam, de qua vigebant inter Arianos & Catholicos controuerſiæ. Cæterum cum diuinæ tantum ſcripturæ ſit nihil habere erroris, quod corrigatur: nec ipſe Hilarius næuis caruit; vt illis, quos notauit Claudianus Mamertus *g* Epiſcopus Viennenſis in commentariis de ſtatu animæ ad Synodium Apollinarem; & alii diſſeruerunt, atque perperam alii *h* ſecuti ſunt. Porro quanta modeſtia, cum quid apud eius ſcripta emendatione dignum Patres inuenirent, id præſtiterint, ſanctus Hieronymus *i* ſit exemplo, qui hæc de eo errorem alterius ſequente ait: *Quid igitur faciam? Tantum virum & temporibus ſuis diſertiſſimum reprehendere non audeo, qui & confeſſionis ſuæ merito, & vitæ induſtria, & eloquentiæ claritate, vbicunque Romanum nomen eſt prædicatur: niſi quod non eius culpæ adſcribendum eſt, qui Hebræi ſermonis ignarus fuit, &c.* Et Claudianus Mamertus *k* de eodem: *Sed quoniam, inquit, beatus Hilarius opinionis huiuſce vitium virtute confeſſionis aboleuit: ſic ſuſtinet reprehenſionis ſtylum, quod non patitur detrimenta meritorum.* hæc ipſe.

HILARII SCRIPTA SINCERA.
f Hier. ep. 7.
g Claud. de ſtat. anim. li. 2.
h Six. Sen. Bibl. li. 5. c. 68
i Hier. ep. 142.
k Claud. de ſtat. ani. l. 1.

XXV.

Verum non Latinis tantum, ſed & Græcis ſanctus Hilarius extitit admirandus; nam de ipſo, atque collega Euſebio Vercellenſi hæc Sozomenus *l*: *Porro autem apud Italos, & illius partis Imperij incolas, Euſebius & Hilarius, de quo ſupra dixi, propter ſingularem patrij ſermonis & eloquentiæ præſtantiam, magna in laude fuerunt. Hilarij autem libros de fide, etiam ab iis, qui contra etiam tuebantur fidei Catholicæ opinionem, admodum commendatos eſſe prædicant.* Habet idem Sozomenus *m* de Hilario, ſe cum ſancto Martino ſubduxiſſe, cum ille iam antea ab Auxentio perſecutionem paſſus eſſet. at diuerſis plane temporibus contigit vtriuſque vexatio ab Auxentio illata. Extat de eodem epigramma Venantii Fortunati *n*, qui itidem edidit duos libros, quorum prior De vita, poſterior De miraculis eiuſdem ſancti Hilarii inſcripti habentur. Cæterum cum virtutum omnium Hilarius fuerit viuum quoddam exemplar; manſuetudine potiſſimum enituiſſe, Ruffinus *o* tradit. Quod autem ſubdoli ac cæcutientes recentiorum hæreticorum hiſtorici delirantes confundunt S. Hilarium Pictauienſem Epiſcopū cum Hilario diacono Anabaptiſta, ſchiſmaticoque Luciferiano, ſatis demonſtratum eſt ſuperius. Sed & errore aliquos eundem ſanctum Hilarium conflaſſe ſimul cum Hilario Arelatenſi, quæ dicturi ſumus inferius, demonſtrabunt.

l Soz. l. 3. c. 14
m Soz. lib. 3. c. 13.
n Venan. For. li. 2.
o Ruff. l. 1. c. 31.

XXV. AVXENTII LÆTATVR VICTORIA.

His de Hilario vſque ad eius obitum recenſitis, ad Auxentium redeamus: qui cum à populo ignaro ſe vidit acclamari Catholicum, Valentinianumque Imperatorem iam ſibi vt Catholico inhærere, atq; communionem accipere; Hilarium vero vt calumniatorem iuſſum Mediolano diſcedere: gaudet, exultat, ac ſuper omnes arroganter extollitur: dictis factiſque inſultat in Eccleſiæ Catholicæ ſanctos Epiſcopos, quos ſemper paſſus fuerat aduerſarios, & inter alios exagitat Euſebium Vercellenſem Antiſtitem, aſſidua in ipſum iacula cominus intorquentem; necnon Philaſtrium Epiſcopum Brixianum: quem etiam iugiter aduerſus Auxentium pro fide Catholica tuenda certaſſe, ſanctus Gaudentius *p* eius ſucceſſor docet his verbis: *Non ſolum contra Iudæos & Gentiles, verum etiam contra hæreſes omnes & maxime contra eo tempore furentem Arianorum perfidiam tanto fidei vigore pugnauit, vt etiam verberibus ſubderetur, & in corpore ſuo ſtigmata Dn. noſtri Ieſu Chriſti portaret. Nam & in Mediolanenſi vrbe idoneus olim cuſtos Dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio, priuſquam beatus eligeretur Ambroſius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica & priuata diſputatione lucratus in fide eſt.* hæc Gaudentius: quibus etiam ſignificare videtur, remanſiſſe poſt diſceſſionem Hilarii, Philaſtrium Mediolani, vt quoquo modo poſſet, Catholicum populum fidelem in officio contineret; ob quam cauſam, vt ait, verbera paſſus eſt: cum interim Auxentius formulam fidei Ariminenſis, eandemque Nicææ Thraciæ promulgaret, compluribus eidem aſſentientibus Epiſcopis in Illyrico conſtitutis.

p Gauden. in vita S. Phil. apud Sur. die 18. Iulij.

XXVII. QVID EVAGRIVS IN AVXENTIVM.
q Hier. ep. 48.

Steriſſe quoque aduerſus Auxentium infracto animo Euagrium S. Hieronymus *q* ad Innocentium ſcribens teſtatur his verbis: *Iam enim ad Euagrij noſtri nomen peruenimus: cuius ego pro Chriſto laborem ſi arbitrer à me dici poſſe, non ſapiam: ſi penitus tacere velim, voce in gaudium erumpente, non poſſim. Quis enim valeat digno canere præconio, Auxentium Mediolani incubantem huius excubiis ſepultum pene ante, quam mortuum?* Quinam autem fuerit Euagrius iſte, haud exploratum ſatis habere potuimus.

XXVIII. CONCIL. ROMAN. CONTRA AVXENT.

Cæterum res Auxentii eo ſtatus prouectæ erant, adeoque firmatæ patrocinio Imperatoris, vt priuatorum omnes in eum conatus infirmi viderentur, atque omnino irrita ſtudia. Quamobrem Romani Pontificis requiri videbatur auctoritas & induſtria. Præſtitit id impigre Damaſus eiuſdem Eccleſiæ Præſul, qui poteſtate, qua pollebat, & ſtudio aduerſus Auxentium Romæ Concilium congregauit. Haud enim amplius diſſimulanda res erat, cum iam idem Auxentius Illyrici Epiſcopos magna ex parte ſeduxiſſet, propoſita illis fidei formula Nicęę Thraciæ edita, eademque Ariminenſi. Ne igitur lethale virus, quod lento tabo proxima membra infecerat, latius ſerperet, Damaſus vna cum aliis ſimul collectis Epiſcopis velox occurrit. Innotuit Græcis quoq; ſcriptoribus egregie nauata à Damaſo opera; de quo Theodoretus *r* ſic ſcribit: *Quod autem iſta fidei formula*, Nicææ Thraciæ ſcilicet

r Theo. li. 2. c. 22.

edita,

edita, ab omnibus veritatis athletis, & ab his potiſſimum, qui verſus Occidentem habitabant, reprehenſa ſit: ex litteris ab eiſdem ad Illyricos conſcriptis, ſatis conſtare poteſt. Inter eos vero, qui iſtarum litterarum auctores erant, principem locum obtinuit Damaſus in Eccleſiæ Romanæ primatu ſucceſſor Liberij, vir plurimis virtutis inſignibus eximie ornatus. Nonaginta habuit Epiſcopos ex Italia & Gallia Romæ in vnum coactos, qui his litteris conſenſerunt: quorum nomina hoc loco citarem, niſi quod ſuperuacaneum eſſe arbitror. Eorum litteræ ſcriptæ ſunt in hunc modum.

XXIX. Epiſtula ſynodalis ex Rom. concilio.

Epiſcopi ad S. Concilium Romæ conuocati, Damaſus, Valerianus, & cæteri, dilectis fratribus Epiſcopis, qui ſunt in Illyrico, in Domino S. Etſi nobis pro certo perſuaſum eſt ſacerdotes Dei ſanctiſſimi, vos ſacroſanctam fidem noſtram, quæ doctrina Apoſtolorum fundata eſt, firme retinere, eamque populo prædicare; quæ certe à decretis Patrum, à quibus par eſt reliquos erudiri, nulla ex parte diſcrepat: tamen ſignificatum eſt nobis à fratribus, qui in Gallia & in agro Venetorum habitant, nonnullos ad hæreſim amplexandam omni ſtudio incumbere. Quod quidem malum ne exiſtat, non modo præcauere debent Epiſcopi; verum etiam quicunque errores, vel quorundam inſcitia, vel ſimplicitate eorum, qui peruerſas interpretationes ſecuti ſunt, in Eccleſiam inuecti videntur, his ſe opponere, Conciliòque prouidere, ne deinceps in varias diſcrepanteſque doctrinas denuo prolabantur imperiti: ſed quoties diſſentientes opiniones ipſorum auribus inculcatæ fuerint, firmè Patrum ſententiis adhæreſcant.

XXX. *Hac de cauſa nobis deciſum eſt, vt Auxentius nominatim condemnetur. Quare omnes legis diuinæ doctores, qui ditioni Romanæ ſubijciuntur, ea, quæ legis ſunt, ſapere, & fidem variis doctrinis nequaquam contaminare debent. Etenim vbi primum vitioſa Arianorum doctrina & blaſphemia vigere inciperet, quæ etiam hoc tempore latiſſime ſerpit: trecenti decem & octo Epiſcopi, Patres noſtri, habito Nicææ Concilio, hoc muro ad arma diaboli arcenda fidem noſtram cinxere, & hoc antidoto venena depulere mortifera; ſic vt crederetur, vnam eſſe Patris & filij ſubſtantiam, vnam Deitatem, virtutem vnam, vnam potentiam, vnam figuram, quin etiam Spiritum ſanctum vnam eandemque cum illis ſubſtantiam habere & ſubſiſtentiam. Eum autem, qui aliter ſentiret, à noſtra communione iudicarunt alienum. Quam ſalutarem deciſionem & decretum plane venerandum nonnulli poſtea aliis nouis decretis violare labefactareq; ſtuduerunt.*

XXXI. Auxentius Romæ damnatus.

At vero initio (quod peccatum erat ab illis, qui Arimini formulam fidei Concilij Nicæni nouare retractareve coacti ſunt) aliqua ex parte propterea ſarciebatur, quod de diſputatione alio tempore habita fatebantur à veritate abductos, quodque ſuam fidei formulam nequaquam ſententiæ Nicæni Concilij aduerſari cogitabant. Siquidem numerus Epiſcoporum, qui erant Arimini in vnum congregati, præiudicij vim habere non debet: præſertim cum formula illa compoſita ſit, neque Epiſcopo Romano, cuius ſententia præ cæteris omnibus expectanda erat; neque Vincentio, qui tot annis Epiſcopatum integre geſſerat; neque aliis eidem conſentientibus: cumque etiam (quod eſt omnium maximum) illi ipſi, vti ante diximus, qui in fraudem illecti, à veritate deſlexiſſe viſi ſunt, & poſt ad meliorem mentem denuo traducti, plane teſtentur, hanc formulam ſibi magnopere diſplicere.

XXXII. Excommunicationem et priuationem Damaſus comminatur.

Itaque veſtra integritas manifeſto videt, hanc fidem ſolam, quæ auctoritate Apoſtolica Nicææ ſtabilita eſt, firme perpetuo retinendam eſſe. Atque de hac ipſa fide tum Epiſcopos Orientis, qui ſe de Catholica Eccleſia eſſe profitentur, tum Occidentis etiam Epiſcopos nobiſcum vna gloriari conſtat. Porro autem pro certo credimus, eos, qui alia opinione tenentur irretiti, propter ſuum conatum breui fore & à noſtra ſegregatos communione & nomine Epiſcoporum priuatos, vt tandem populo errore ipſorum liberato, detur reſpirandi locus. Nam multitudinis error tamdiu nullo modo corrigi poterit, quam diu Epiſcopi eodem tenentur implicati. Quocirca facite, vt veſtræ reuerentiæ iudicium cum omnium Dei ſacerdotum iudicio, cui vos firme & conſtanter adhærere credimus, omnino conſentiat. Quod ſi fiat, eandem vobiſcum rectam credendi viam nos quoque habemus inſiſtere. Veſtra charitas, quæſo, ad nos reſcribat, vt inde lætitiam capiamus. Valete fratres honoratiſſimi. hactenus ad Illyricos Synodi Romanæ admonitio: extat eadem apud Sozomenum *a*. Conſtat inſuper ex Imperatoris Valentiniani litteris ſuo loco inferius recitandis, in hac eadem Synodo rurſum damnatum fuiſſe Vrſicinum ſchiſmaticum, crebrius in Damaſum ſtudia renouantem, ex quibus manifeſti mendacii libellus Marcellini & Fauſtini ſchiſmaticorum conuincitur; dum in eo habetur, collectos à Damaſo ad Synodum Epiſcopos anathemati Vrſicini aſſenſum minime præſtitiſſe. ſed de his inferius.

a Soz. lib. 6. c. 23.

Damnato Romæ Auxentio, qui hactenus (vt vidimus) inuolucro verborum ſimulauerat ſe eſſe Catholicum, adeo vt magnam populi partem, & ipſum quoque Valentinianum Imperatorem ad ſuam communionem adduxerit: in aliis quoque Catholici orbis prouinciis conuenientes Epiſcopi eundem Auxentium, eiuſque in impietate collegas pariter damnauere, iam ante ad id præſtandum ſancti Hilarii litteris circularibus incitati. Teſtis horum eſt Athanaſius ad Epictetum ſic ſcribens *b*: *Diuerſis Conciliis per Galliam & Hiſpanias & Romæ celebratis, omnes, qui in eo conuentu fuere, iſtos lucifugas, qui ſeſe etiamnum occultant, & quæ Arij ſunt, ſapiunt, Auxentium dico Mediolanenſem, Vrſacium, Valentem, & Caium Pannonem communi calculo, vnius ſpiritus incitatu, anathemate percuſſerunt, eo quid iſti ſibi nomina vendicauerint Synodorum, cum nulla ſit in Catholica Eccleſia Synodus exiſtimanda præter vnicam Nicænam, &c.* XXXIII. Auxentius et ſocii vbique damnati.

b Atha. ad Epict. Epiſc. Corinth.

Præceſſerat hanc Synodum Romæ habitam alia ab eodem Damaſo ibidem congregata: in qua qui manifeſte conuincebantur Ariani, Valens & Vrſacius, damnati fuerant: de quorum damnatione, & approbatione Nicænæ fidei, idem Damaſus ad vniuerſos Chriſti fideles publicas litteras dederat: ſunt enim hæ illæ, quarum meminit Athanaſius ſcribens ad Africanos Epiſcopos, cum ipſo litterarum exordio ita ait *c*: XXXIV.

c Athan. ad Epiſ. Afric.

Sufficiunt quidem ſcripta Damaſi comminiſtri noſtri dilecti & magnæ Romæ Epiſcopi, cæterorumq; tot numero ibi congregatorum: nihilo que minus ſufficiunt ſcripta aliorum Conciliorum, quæ partim in Gallia, partim in Italia habita ſunt, ad aſtruendam eam, quæ in nobis eſt, fidem, quam Chriſtus largitus eſt, & Apoſtoli prædicarunt, & Patres, qui in Nicæa vndiquaq; ex noſtro habitabili orbe conuenerant, tradidere. hæc & alia Athanaſius ad Africanos Epiſcopos eum rogantes de Synodo Ariminenſi, cuius formulam fidei tunc temporis promulgatam audierant. Qui vero conſuluerant Athanaſium Epiſcopi Africani, haud putamus eos fuiſſe prouinciæ Carthaginenſis, ſed Cyrenaicæ. Africam enim Cyrenaicam prouinciam Cyrenenſem Dio appellat *d*.

d Dio hiſt. l. 23.

Quod autem citatæ nuper ab Athanaſio ſcriptæ litteræ Damaſi diuerſæ plane ſint ab ea, quæ paulo ante recitata eſt epiſtola itidem ex Rom. Synodo ad Epiſcopos Illyrici: illud manifeſtum eſt argumentum, quod cum eas ſcriberet litteras Athan. ad Epiſc. Africanos, nondum ab ipſo Damaſo Romæ nominatim damnatus erat Auxent. nam in fine eiuſdem ad Africanos epiſtolæ hæc habet: *Interim non ſoli ſumus, qui iſta ſcribimus, ſed omnes in Aegypto & Africa Epiſcopi nonaginta numero. Omnium n. idem eſt ſenſus, & alij pro aliis, ſi quem contigerit abeſſe, ſubſcribunt. Certe cum hoc animo eſſemus & contigiſſet nos in vnum conuenire; ſcripſimus dilecto Damaſo Epiſcopo magnæ Romæ contra Auxentium inuaſorem Mediolanenſis Eccleſiæ, eumq;, non ſolum in communione eſſe Arianæ ſectæ, ſed præter hoc multorum ſcelerum reum eſſe, quæ deſignauit cum Georgio ſocio ſuæ impietatis. Miramurq; cur nondum depoſitus electusq; ſit ex Eccleſia. Gratiam habemus & illius pietati, & cæteris, qui Romæ conuenerunt, quod Vrſacio & Valente cum ſociis ſuis eiuſdem ſententiæ eiectis, concordiam Catholicæ Eccleſiæ conſeruarint.* hæc Athanaſius, cuius teſtificatione illud plane compertum habetur, ante damnationem Auxentii Romæ factam, duas tempore eiuſdem Damaſi Synodos habitas; ab ipſo Athanaſio, alteram in Ægypto: ex qua de damnando Auxentio Romam litteras dedit ad Damaſum; Romæ alteram ab ipſo Damaſo, in qua dicti Arianæ hæreſis duces Vrſacius ac Valens fuerant condemnati. At quoniam quo potiſſimum anno Pontificatus Damaſi hæc geſta fuerint, primone, vel ſecundo, aut tertio, minime ſcitur; nec alia eorundem Conciliorum Acta extant, quæ doceant: hic de eis meminiſſe ſatis. XXXV.

Athan. agit apud Damaſum de damnatione Auxentii.

Vides ex his, lector, damnationem ac depoſitionem Epiſcoporum, eſſe Romani Pontificis opus: cuius rei gratia Athanaſ. ex Ægypto Damaſum Papam litteris interpellat, XXXVI. Cur ſero damnatus Auxentius.

pellat, vt damnet, atque deponat Auxentium. Quod ne idem Romanus Pontifex (vt par eſſe videbatur) ante præſtiterit, cum alios conſortes eiuſdem impietatis Arianæ damnaſſet; illud in cauſa fuiſſe videtur, quod latebat coluber in foramine, dũ pro tempore ſimulabat ſe eſſe Catholicum: nam vidimus, in actis illis publicis, præſente S. Hilario, ſcripſiſſe Auxentium ac ſubſcripſiſſe, ſæpeque rogatum, ſæpius doloſe profeſſum Catholicam fidem. Cum vero poſtea ſui editione libelli ad Valentinianũ, per eundem Hilariũ, qualis re vera eſſet, apparuiſſet: nihil ampliꝰ à Damaſo immoratum eſt; ſed collecto, quod vidimus, Romæ Concilio, Auxentium ipſe damnauit. Superuixit poſt hæc Auxentius adhuc quinquennio, nec niſi morte valuit ab Eccleſia Mediolanenſi depelli, fauente illi Imperatore, errore decepto exiſtimante ipſum calumniam paſſum: nam quoniam pacto ſubſiſtere potuiſſet tot Cõciliis ipſe damnatus, & à populo Mediolanenſi vt hæreticus derelictus, niſi eum ſumma Imperatoris ſuffulſiſſet auctoritas? Quamobrem idem Auguſtus iram Dei in ſe filioſq; ſuos iuſtiſſime prouocauit, vt citius quam par eſſe videretur, Imperio exuerentur & vita.

XXXVII. ANICII PROBI PRÆFECTVRA PRÆTORII.

a Ammian. li. 27. 28. li. 5. de offi. rect. prouĩ. C. Theo. l. 5. de metatis l. 2. de abolit. Cod. Theod. b Zoſi. lib. 2.

AMBROS. MITTITVR PRÆFECTꝰ TRIVM PROVINCIARVM.

Inuitis quoque magiſtratibus Auxentium detinuiſſe vſque ad obitum ſedem illam, ex eo exploratum videri poteſt, quod Ambroſius à Probo ad eam prouinciam adminiſtrandam miſſus, Mediolanique agens, licet vt pius Auxentium execraretur, pati tamen coactus eſt. Hoc enim anno Anicius Probus Prætorii præfecturam accepit, vt ex Ammiano *a* atque Imperatorum reſcriptis apparet: eoque munere diutius functus eſt; nam, vt Ammianus teſtatur, eandem præfecturam ad multorum annorum ſpatia propagauit. Ex inſtitutione autem Conſtantini Imperatoris *b*, qui vniuerſum Romanum Imperium in quatuor partitus eſt Præfectos Prætorio; Probo curæ erant Italia, Siciliaque circumiacentes inſulæ, necnon Sardinia, & Corſica, & Africa à Syrtibus Cyrenem vſque: in quas quidẽ prouincias alios legabat pro arbitrio magiſtratus. Probus itaque pro officii munere delecturus Rectores prouinciarum; in primis nobiliſſimi viri Ambroſii Romani ciuis, ex patre Ambroſio Galliarum olim Præfecto nati, rationem habuit, quem nouerat eruditione præclarum, eloquentiæ ſtudiis egregie excultum, optimiſque compoſitum moribus: eidemq; Inſubriam, Liguriam, & Æmiliam cum inſignibus Conſularibus tradit gubernandas.

XXXVIII. c Paulin. in vita S. Ambroſii.

Ambroſium igitur in prouincias proficiſcentem, ad optimum regimen illis verbis, veluti quodam futurorum vaticinio, Probus cum eum dimiſit, hortatus eſt, dicens *c*: *Vade, age non vt Iudex, ſed vt Epiſcopus.* quæ quidem verba etſi ab eo futura neſciente prophetice pronunciata videri poterant; tamen eius admonitionis ratio illa digna præceſſit, quod nimia ſeueritas magiſtratuum, ad ſeueriſſimi Principis gratiam captandam accommodata, tempora propemodum Neroniana reddiderant: prout docent ea quæ à Valentiniano Mediolani aduerſus nõnullos, eoſq; innoxios, Ammianus *d* geſta eſſe commemorat, hoſque ſuperius recenſuimus; vel quod in eadem prouincia actũ eſſe de muliere ſepties icta Vercellis, ex teſtificatione S. Hieronymi, ipſo tempore exorti ſchiſmatis Vrſicini narrauimus: aliaque declarant exempla, tum ab eodem auctore in Chronico, tum ab aliis adnotata.

d Ammian. lib. 27.

XXXIX. Probus igitur, quem optabat cum iuſtitia æquitatem, clementiamque ad populorum regimen habere coniunctam, Ambroſium cum mitteret in prouinciam, admonuit, agere non vt iudicem, ſed Epiſcopum. At hæc modo ſatis de præfectura Prætorio Probi principio, & Ambroſio ad dictarum prouinciarum adminiſtrationem aſſumpto. Cuius ſicut infantia diuino quodam fuit nobilitata prodigio, ita pueritia liberalibus imbuta ſcientiis, & egregiis extitit exculta virtutibus: & quemadmodum adoleſcens factus, conſuetudine ſanctæ ſororis Marcellinæ virginis & fratris Satyri Romæ in domo paterna cum matre vidua coaleſcens, ab omni libidinum ſorde ſe impollutum omnino ſeruauit: ita factus vir, non ſibi, ſed Reipublicæ atque in primis religioni natum ſe intelligens, vtrique prodeſſe conſiliis, opibus, ac viribus, quibus valuit, nunquam defuit, & domi foriſque ſumma gloria omnibus in rebus vbique refulſit. Eius vero ætatem hoc ipſo anno, cum dictam præfecturam prouinciarum accepit (habita ratione annorum, quibus vixit, ex obitus tẽpore retro reuolutis annis, cum inueniatur natus ſub Cõſulatu Dalmatii atq; Xenophili, eſt is annus Domini trecenteſimus trigeſimus tertius) ad annos triginta ſex perueniſſe, exacta temporum diſpoſitione cõperimus. Quomodo autem poſt annos quinque diuino nutu ex Præfecto Epiſcopus delectus ſit Mediolanenſis Eccleſiæ, ſuo loco dicturi ſumus. ÆTAS AMBROSII.

XL. Hoc item anno, iiſdemq; Conſulibus, Valentinianus Imperator vna cum collegis AA. Chronopium quendam Epiſcopum in Synodo condemnatum, appellantem ad ſæculare tribunal, ob indignum facinus, pecuniaria pœna pauperibus eroganda mulctauit, ſic de eo ad Claudium ſcribens *e*:

e l. 10. quorum appel. C. Theod.

…ORVM ÆCVLARE VI…ENT CLERICI.

Quoniam Chronopius ex Antiſtite idem fuit in tuo, qui fuerat in ſeptuaginta Epiſcoporum ante iudicio, & eam ſententiam prouocatione ſuſpendit, à qua non oportuit prouocare: argentariam mulctam, quam huiuſmodi facto ſanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autem non fiſco noſtro volumus accedere; ſed his, qui indigent, fideliter erogari. Quod in hac cauſa & cæteris Eccleſiaſticis fiat. Dat. VIII. Id. Iul. Valentiniano N. P. & Victore Coſſ. Quæ citatur ſanctio generalis, illam eſſe puto, qua vetitum erat, ne clerici coram ſæcularibus Iudicibus cauſam dicerent: cuius quidem legis ab eodem Valentiniano editæ meminit ſanctus Ambroſius *f* ſcribens ad Valentinianum iuniorem his verbis in epiſtolæ exordio: *Nec quiſquam contumacem iudicare me debet, cum hoc aſſeram, quod Auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolum ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit: in cauſa fidei vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſſimilis. Hæc enim verba reſcripti ſunt: hoc eſt, ſacerdotes de ſacerdotibus voluit iudicare. Quin etiam ſi alias quoque argueretur Epiſcopus, & morum eſſet examinanda cauſa, etiam hanc voluit ad Epiſcopale iudicium pertinere.* hæc Ambroſius.

f Ambr. ep. 32.

XLI. EVSEBIVS MORTVVS, BASILIVS CREATVR EPISCOP. CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ.

Iam vero ad res geſtas Orientalis Eccleſiæ oratio progrediatur. Hoc ipſo anno, defuncto Euſebio Epiſc. Cæſareæ Cappadociæ, in locum eius S. Baſilius electus eſt. At quoniam de tempore creationis Baſilii diuerſæ admodũ ſententiæ reperiuntur: antequam ad res geſtas enarrãdas deueniamus, conſignatæ chronologiæ certa eſt ratio diſquirenda. Auctor enim ille, quiſquis fuerit, qui pulchro Amphilochii nomine vſurpato, res Baſilii ſcripſiſſe reperitur; oſcitanter nimis, Imperii anno ſexto Valentiniani Auguſti, cum needum creatus eſſet Epiſcopus, eundem Baſilium vita functum affirmat: cum tamen S. Hieronymus de eodem viuente, & in Eccleſia magna laude florente, decimotertio Valentis Imperatoris anno in Chronico meminerit; & alibi teſtatus *g* ſit, ſub Gratiano, cum ſcilicet ſolus regnaret, mortuum eſſe: ſed & res ab eo geſtæ eiuſdemque ſcripta plane indicant, eum multos poſt hæc annos vixiſſe, ac pro Dei Eccleſia ſtrenue laboraſſe.

g Hier. de ſcrip. Eccl. in Baſilio.

XLII. Ex tempore itaq; Baſilii obitus, & annis, quibus ſedit (cum hæc explorata tenemus) poſſumus pariter certum annum, menſem, & diem facile intelligere, quo Cæſarienſis Eccleſiæ Epiſcopus creatus eſt. Gregorius Nyſſenus, ipſius germanus, in epiſtola ad Olympium monachũ de obitu S. Macrinæ virginis, vtriuſque ſororis, cum Baſiliũ fratrem haud pridem defunctum recolit, eum ſediſſe ait annos octo abſolutos, nonum vero ex parte tantum attigiſſe. Apponam hic verba Gregorii, quæ hæc ſunt, cum ait ſimul de eiuſdem Baſilii ordinatione & obitu: *Interea*, inquit *h*, *inſignis inter ſanctos Baſilius magnæ Cæſareæ declaratus eſt Antiſtes, & myſticis ſacrificiis ſuum fratrem*, nempe Petrum, *conſecrans, ad ſacram presbyteratus dignitatem prouexit. Atque hic rurſus eius vita curſus ad grauiora ſanctioraque dirigebatur, cum ſacerdotii dignitas ſapientiæ ſtudio coniuncta cumularetur. Poſt autem annis octo tranſactis, & nono inchoato, per totum Orbem celeberrimus Baſilius ab hominibus ad Deum conceſſit, communem patriæ & Eccleſiæ luctus occaſionem præbens.* hæc Nyſſenus.

h Gre. Nyſſ. ep. ad Olym. monachũ. Extat apud Lipom. to. 2. & apud Sur. to. 4.

ſed &

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a Apud Gregor. Naz. to. 2. edit. Cheſneang. pag 1142.

ſed & Gregorius Nazianzenus æque de annis octo ſedis eius teſtatur in ſepulchralibus, vbi de Baſilio ait a: *Octo annos pij populi habenas tenuiſti: hoc vnum, Baſili, in tuis rebus paruum ac breue fuit.*

XLIII. BASILII ELECTIONIS TEMPVS.

His igitur de annis ſedis Baſilij certis firmiſq; teſtibus conſignatis: iam reliquum eſt, vt quod nemo tradit, quo potiſſimum anno ſedere cœperit, ex tempore eius obitus hoc ipſum intelligamus. Hæc vt ſciamus, eundem germanum ipſius Gregorium percontemur: qui ait, ex hac vita migraſſe Baſilium ante menſes nouem à celebrato Concilio illo Antiocheno poſt Valentis Imperatoris obitum; ex quo idem Gregorius eam, de qua agit, legationẽ accepit ad reſtituendas collapſas Orientales Eccleſias, Arianorum ſub eodem Valente perſecutione vexatas: ſic enim ipſe in eadẽ citata nuper Epiſtola ad Olympium: *Erat poſt hanc iacturam,* nempe Baſilij obitum, *nonus menſis & paulo amplius, cum Epiſcoporum Concilium indictum eſt Antiochiæ, cui nos item interfuimus.* hæc ipſe. Sed quonam tempore eiuſmodi Synodus fuerit celebrata, id accuratius perueſtigandum eſt. Conſtat quidẽ, dum vixit Valens Auguſtus dirus Eccleſiæ Catholicæ perſecutor, exturbatis è ſuis ipſorum Eccleſiis Epiſcopis Orthodoxis, nullum eius celebrandi Cõcilij locum fuiſſe relictum vel tempus: eo autem diuina vindicta de medio ſublato (quod contigit ſub ipſius Conſulatu ſexto, quinto Idus Auguſti, anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo octauo) ſtatim à ſanctis Epiſcopis cõfeſſoribus ad ſuas Eccleſias reſtitutis indictum eſt ipſum Concilium Antiochenum. ſicque eodem anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo octauo, quo Valens dicta mẽſis Auguſti die obiit, indictam fuiſſe oportuit eam Synodum. Cum vero ante eius indictionem nouem mẽſes & paulo amplius elapſos dicat à morte Baſilij, conſtetque ex indicibus publicis b,

b Mart. Rõ. & alia, die 1. Ianuar.

eum ex humanis deſiiſſe Kalendis Ianuarij: neceſſe eſt affirmare, eodem anno trecenteſimo ſeptuageſimo octauo, quo Valens Auguſtus deceſſit, in pace requieuiſſe Baſiliũ Magnum. Quem etiam cum æquè certum ſit ex tabulis

c Mart. Rõ. & alia, die 14. Iunij.

Eccleſiaſticis c ordinatum fuiſſe Epiſcopũ decimo octauo Kalend. Iulij: vt eum ſediſſe dicamus, ſecundum Gregorium Nyſſenum, annos octo abſolutos, nono inchoato, hoc eſt, non abſoluto; vtique affirmandum eſt, eundem hoc anno fuiſſe ordinatum Epiſcopum ſediſſeq; annos octo & quod excurrit à decimo octauo Kalendas Iulij vſq; ad Kalendas Ianuarij: ſicque fiet tempus ſedis Baſilij anni octo, menſes ſex, & dies ſexdecim. Ad hæc autem dilucidius examinanda nos errores aliorum adeo deformes obligarunt, dum qui nomen Amphilochij ad mentiẽdum accepit, ante velit Baſilium eſſe defunctum, quam creatum Epiſcopum: cuius quoque erroris redarguẽdus eſt Nicephorus d, qui hoc ipſum ſenſiſſe viſus eſt, dum vult eundem Baſilium tempore Iuliani iam ſediſſe Epiſcopum.

d Niceph. l. 10. c. 25.

XLIV. MAGNVM OPVS VT BASILIVS CREARETVR EPIS. CÆSAR. CAPPADOCIÆ.

His igitur de tempore ingreſſus Baſilij in Epiſcopatum præmiſſis: reliquum eſt, vt quæ ad eius electionem ſpectant notatu digna, pariter enarremus. Quod enim magni põderis opus eſſet, tantum virum è montium latebris euocatum, tanquam accenſam facem ſuper candelabrum ad lucem omnium ſublimem ſtatuere, vt tamquã è nubibus Sol eductus in Oriente refulgẽs, Occidentem pariter illuſtraret: nonnihil aduerſus impios aduerſantes homines id impedientes, prauoſque dæmones eoſdem impellentes conflictatum eſt: ſed præualuit tamen Dei virtus, qua Baſilius in ſedẽ Epiſcopalem euectus hoc perditiſſimo tempore factus eſt aduerſus ingruentes hæreticos & furentem cum eis Imperatorem Eccleſiæ Catholicæ propugnaculum, Orthodoxorumq; omnium robur & fortitudo: ſeditq; inuito licet & obnitente Imperatore Valente, ac fruſtra ſæuientibus magiſtratibus, vſque ad obitum, diuino plane miraculo inconcuſſus. Sed rem ipſam aggrediamur.

XLV. e Gre. Naz. orat. in laudem Baſilij.

Euſebio itaq; Epiſcopo Cæſarienſi, celeri (vt ait Gregorius e Nazianzenus) morte abrepto (repentino enim violentoq; morbo confectus ex hac vita ſublatus eſt) Baſilius qui aderat, quippe qui ægrotanti Epiſcopo aſſiduo miniſterio vſq; ad eius vitæ exitum præſto fuit, adeo vt in eius manibus, vt idem auctor affirmat, contigerit ipſum animam exhalaſſe; ſciens plurimorum in ſe ſtudia, vt crearetur Epiſcopus, conſpiraſſe, mature fugam arripuit f. ita tamen, vt in deſtitutam paſtore Eccleſiam oculos conuerſos haberet; timẽns illi, ne à ſchiſmaticis & hæreticis inuaderetur: ſcripſit enim tunc de his litteras inter alios ad Gregorium Nazianzenum his verbis è latebris:

BASILIVS FVGIT, NE CREETVR EPISCOPVS. f Greg. ibid.

XLVI. g Gregor. Naz. poſt epiſt. 20. BASILII EPIST. AD GREGORIŨ

Baſilius g *Gregorio. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ? vel quo modo renouabitur ſenectus mea, vt ad charitatem veſtram tranſire, deſideriumque veſtri, quo teneor, lenire, animique moleſtias exponere, ac veſtra opera quoddam afflictionum ſolamen reperire queam? à morte enim beati Epiſcopi Euſebij metus non paruus nos inuaſit, ne forte ſi qui metropolitanæ Eccleſiæ noſtræ quondam inſidias ſtruebant, eamque hæreticis zizanijs implere cupiebant, occaſionem nunc nacti, pietatem in hominum animis multo labore ſparſam pernitioſis ſuis doctrinis radicitus euellant; ipſiuſque vnitatem ſcindant, quemadmodum in pleriſque Eccleſiis fecerunt. Quoniam autem litteræ quoque cleri ad nos allatæ ſunt quibus rogamur, ne tali tempore eos negligamus: in orbem circumſpiciens, charitatis veſtræ recordatus ſui, rectæq; fidei, ac zeli, quo pro Dei Eccleſiis ſemper flagratis. Eaq; de cauſa dilectum condiaconum Euſtachium miſi, vt veneratio veſtra illius hortatu precibuſque permota, omnibus laboribus & ærumnis Eccleſiarum cauſa ſuſceptis hunc quoque adiungat, ſenectutemq; meam congreſſione reficiat ac recreet, rectæque Eccleſiæ celebrem illam pietatem dirigat, nobiſcum ſcilicet, ſi modo digni habiti fuerimus, qui vos in bono hoc opere inueniamus, paſtorem illi iuxta Domini voluntatem præficiens, qui plebem ipſius moderari queat. Eſt quidem nobis præ oculis vir, quem nec ipſi ignoratis: quo ſi diuina gratia potiamur; magnam haud dubie nobis libertatem apud Deum comparabimus, maximoq; beneficio populum, qui opem noſtram implorauit afficiemus. Verum te rurſus ac ſæpius rogo, vt abiecta omni cunctatione, hic nobis præſto ſis, hyemiſq; moleſtias anticipes.* hactenus Baſilius ad Gregorium: quem dum rogat, vt maturet aduẽtum, & anteuertat hyemis tempus, plane ſignificat, anno ſuperiori Euſebium eſſe defunctum, vacaſſeq; ſedem vſque ad dictam diem menſis Iunij

XLVII. BASILIVS NE ELIGATVR EPISC. SIMVLAT ÆGRITVDINEM.

Quod vero Gregorius nec his litteris monitus feſtinaret aduentum, rurſus ad eundem Baſilius alias litteras dedit: quibus & ſignificauit, ſe morbo laborare, ac in extremis propemodum cõſtitutum: quod finxiſſe creditus eſt Baſilius, tum vt Gregorium ad ſe traheret, tum ne eligeretur Epiſcopus. Quibus acceptis Gregorius litteris, has reddidit, quibus complura ſcitu digna aperiuntur; ſic autem ſe habent:

h Gre. Naz. epiſt. 21. GREGORII EPISTOLA AD BASIL.

Noli h *mirari, ſi quid præter opinionem tuam dixero, nec prius à quoquam homine dictum. Quanquam tu mihi viri conſtantis & certi, atque animi firmitate præditi exiſtimationem habere videris: multa tamen ſimpliciter magis, quam circumſpecte & ſecure, deliberas ac facis. Nam qui à vitio liber eſt, is vitium in alio minus prompte ſuſpicatur. Huiuſmodi tibi quiddam nunc accidit. Ad metropolitanam vrbem nos acciuiſti, cum de Epiſcopo creando conſultatio propoſita eſſet. Ac quam ſpecioſo & ad perſuadendum appoſito prætextu vſus es! Ægrotare te finxiſti atque extremos ſpiritus edere, cupereq; nos videre, atque extremum alloqui. Quod quo conſilio feceris, aſſequi nequeo, nec quid præſentia noſtra ad eam rem vtilitatis allatura ſit. Ego vero ad iter me accinxi, rem hanc ægerrimo animo ferens. Quid enim mihi vita tua ſublimius, aut diſceſſu triſtius & acerbius? Ac fontem lachrymarum profudi, & ingemui: nunq; me primum aliter affectum ſenſi, quam Philoſophi ratio poſtulet. Denique quid Epitaphiis non impleui? Poſteaquam autem Epiſcopos ad vrbem concurrere intellexi, profectionis conſilium abrupi: demirariq; cœpi primum, ſi quid decere ac honeſtum eſſet, non perſpiciebas, atque improborum linguis occurrendum putabas, quæ ſimpliciſſimis quibuſq; celerrime calumniam ſtruunt. Deinde, ſi non hæc tibi & nobis conuenire exiſtimas, quibus & vita & doctrina & reliqua omnia cõmunia ſunt, nimirum à Deo ita iam inde à prima ætate conſociatis. Tertio (liceat enim hoc quoque dicere) ſi piorum Deiq; metu præditorum hominum huiuſmodi electiones eſſe cenſuiſti, ac non potentium apud vulgus gratioſorum. Atque ego his de cauſis nauigij proram (vt dici ſolet) conuerti ac proficiſci detrectaui. Tibi autem ſi vi-*

decur, hoc quoq; ſocii conſtitutumq; ſit, inter medios tumultus pratiq; ſuſpiciones fugere. Tuam vero pietatem tum demum videbo, cum & negocia conſtituta fuerint, & per tempus licuerit: ac plura etiam & grauiora exprobrabo. hæc Gregorius ad Baſilium.

XLVIII. Cæterum ipſe Gregorius immenſo æſtuabat deſiderio, vt Baſilius Eccleſiæ Cæſarienſi præficeretur Epiſcopus: quod aliquando pro concione quoque vaticinatus fuerat, iſta dicens *a*: *Nec dubito, quin paſtorem longe præſtantiſsimum ſim aſſumpturus: tametſi ſpiritualibus quibuſdam rationibus paſcendi gregis prouinciam à ſe reijciat: & cum creditum ſibi ſpiritum, talentorumq; negotiationem, gregiſq; curam commiſſam habeat, oleoq; Sacerdotij & perfectionis delibutus ſit; adhuc tamen pro ſua ſapientia præfecturam ſuſcipere cunctetur, lucernamque ſubter modium retineat (breui illam quidem ſuper candelabrum collocandam, quo omnibus Eccleſiæ animabus illuceat, ſeruitutiq; noſtræ lumen porrigat) ac montes adhuc & ſalus & fluenta circumſpectet, ac lupis animarum raptoribus laqueos moliatur, vt commodo quoque tempore pedum etiam ipſum accipiat, ac cum vero paſtore gregem hunc ratione præditum paſcat in loco paſcuæ, hoc eſt, ſemper virenti Dei verbo tabernaculum ei figens, ac refocillatrice aqua, hoc eſt, Spiritu ſancto eum alens. Atque hoc quidem ſperamus, omnibuſq; votis expetimus*, hæc Gregorius: qui licet abſens, omni tamen ſollicitudine procurauit, vt Baſilius Cæſareæ crearetur Epiſcopus. Nam cum ad electionem futuri Antiſtitis comprouinciales omnes conuocarentur Epiſcopi, atq; eius pater Epiſcopus Nazianzenus tum ſenio, tum mala detineretur valetudine, quo minus ſe Cæſaream cōferre valeret; ſuffragium ipſius, quo decerneret Baſilium deligendum eſſe Epiſcopum, ſcripta patris nomine ad Cæſarienſes epiſtola ſignificauit. Litteræ autem ipſæ Gregorij parentis ſic ſe habent:

a Gre. Naz. orat. de pace. GREGORII DE SEDE BASILII VATICINIVM.

XLIX. *Sum b quidem paſtor exiguus, exiguique gregis Antiſtes, minimuſq; inter miniſtros ſpiritus: cæterum gratia nequaquam anguſta eſt, nec locis circumſcripta. Quocirca paruis quoque libera loquendi poteſtas concedatur, præſertim de communibus maximiſq; rebus orationem habentibus, & cum hac canicie conſultantibus, quæ aliquid fortaſſe prudentius & ſolertius habet, quam plerique è vulgo. Non de paruis & leuibus rebus deliberatis, rerum quibus vel rectè vel ſecus habentibus, Rempublicam quoque vel hoc vel illo modo ſe habere neceſſe eſt. De Eccleſia enim nobis ſermo eſt, pro qua Chriſtus mortuus eſt, ac de illo, qui hanc Deo ſiſtat & conciliet. Lucerna enim corporis eſt oculus (vt docet Scriptura c) non modo hic corporaliter aſpiciens & aſpectus, ſed etiam qui ſpiritualiter cernit ac cernitur. Lucerna autem Eccleſiæ eſt Epiſcopus, quemadmodum ipſi perſpicue noſtis, etiam ſi non ſcripſerimus. Itaque quemadmodum illo puro atque incolumi, corpus quoque rectè ducitur; impuro autem & vitiato, non rectè: conſimili quoque ratione vtrolibet modo ſeſe Eccleſiæ Antiſtes habuerit, omnino vel periculi vel ſalutis participem eſſe Rempublicam, neceſſe eſt. Porro cum omnibus Eccleſijs tanquam Chriſti corpori ſumma cura & ſollicitudine proſpiciendum ſit, tum maxime veſtræ, quæ omnium fere Eccleſiarum mater & à principio erat, & nunc eſt, atque cenſetur, & ad quam tota Reſpublica Chriſtiana oculos conijcit, non ſecus ac circulus centro circumſcriptus, non modo propter fidei integritatem iam olim omnibus prædicatam, ſed etiam ob concordiæ gratiam diuino haud dubiè beneficio ipſi conceſſam.*

b Apud Gregor. epiſt. 22. EPISTOL. GREGOR. EPISCOPI NAZIAN.

c Matth. 6

L. *Quoniam igitur ad deliberationem, quam de hac re habetis, nos quoque (vt rectum erat & Eccleſiaſtica regula poſtulabat) vocaſtis; ſenectute autem & morbo correpti tenemur: ſi quidem ipſi quoque Spiritu ſancto vires noſtras obfirmante, adeſſe queamus (neque enim quicquam fide prædictis incredibile eſt) hoc ſane & publicæ vtilitati melius & nobis iucundius fuerit, vt & vobis aliquid conferamus, & ipſi benedictionis participes efficiamur. Si autem per corporis infirmitatem adeſſe non licuerit; id certe, quod abſentes poſſunt, conſcribimus. Et quidem alios quoque apud vos præfectura dignos eſſe, confido, vtpote in vrbe ampliſsima, atque ita præclare & ab huiuſmodi Præſulibus iam olim gubernata. Cæterum pre omnibus, qui honore & gloria apud vos florent, neminem Deo dilectiſsimo filio noſtro Baſilio presbytero anteferre poſſum (hoc autem quaſi teſte DEO dico) viro tum morum integritate, tum doctrina purgato, ſoliq; omnium vel certe potiſsimum ijs viribus ſubnixo, vt perditiſsimo huic tempori, vigentique hæreticorum loquacitati ſingreq; prauigini vtraq; re obſiſtere poſſit. Hæc & Sacerdotali claſsi & monachis ſcribo: hæc & ijs, qui magiſtratum gerunt, & qui ſenatorij ſunt ordinis, ac denique plebi vniuerſæ. Si igitur huic ſententiæ aſſenſum fuerit, ſuffragiumq; noſtrum adeo ſanum & integrum vnaq; cum Deo latum vicerit: & ſpiritualiter adſum & adero: imo etiam iam manum impoſui, ſpirituq; fiducialiter. Sin autem aliud quippiam potius, quam hoc placeat, ac per ſodalitia & cognationes eiuſmodi res expendantur, ac miſcellanea turba exactum & ſeuerum electionis morem conuulſerit & diſtraxerit: ſeorſum ſane id quod vobis arriſerit, facite: nos autem intra noſmet ipſos collecti quieſcemus.* hucuſque Gregorius ſenior ad Cæſarienſes. Habes ex his, lector, illud antiquitus obſeruatum, vt cum à populo poſtulatio legitimè fieret futuri Epiſcopi, nequaquam ille turmatim atque clamoribus expeteretur, ſed per ſodalitia artificum & nobilium cognationes ſuffragia conferrentur: tunc vero perperam, cum miſcellanea turba clamoroſo impetu proſiliret.

GREGOR. SVFFRAGIV̄ CONSCRIPT IN ELECTIONE BASILII.

Quoniam vero qui Cæſareæ conuenerant Epiſcopi ad futuram electionem, haud (vt par erat) certas ad eam ipſam rem dederant litteras, quibus Gregorius vocaretur: ipſe ea de re nonnihil conqueſtus, has reddidit ad eos litteras, quibus rurſum in electionem eiuſdem Baſilij calculum confert *d*: *Quam ſuaues eſtis & humani ac ſingulari charitate præditi! Ad metropolitanam vrbem nos vocaſtis, de Epiſcopo (ni fallor) conſilij aliquid inituri (hoc enim vos in animo habuiſſe ſentio) cum nec quod adeſſe neceſſe ſit, nec quam ob cauſam; nec quo tempore prædixeritis: ſed repente nobis, ſi quid facere aggreſſi eſtis, declarauerītis, tanquam videlicet non nos honorare conſtituentes, aut habere expetentes, ſed præſentiam noſtram ſtudioſe impedientes, ne in vos inuitos & repugnantes incidatis. Ac tale quidem veſtrum facinus eſt, iniuriamque hanc feremus. Quid autem ipſi ſentiamus, exponemus. Alij quidem alios creabunt atque proponent, nimirum pro ſuis quiſque moribus ac copijs & facultatibus, quemadmodum in his rebus accidere conſueuit. Nos vero neminem (nec enim fas eſt) chariſsimo filio noſtro Baſilio compresbytero præferre poſſumus. Ecquem enim ex omnibus quos nouimus, vel vita probatiorem, vel doctrina valentiorem, magiſque ad virtutis elegantiam vndique perpolitum reperiamus? Quod ſi quis illius infirmitatem ſententiæ ſuæ prætexit: non athletam creatis, ſed doctorem. Atque in hoc virtus illius elucet, quia infirmos (ſiquidem tales ſint) fulcit ac corroborat. Si huic ſuffragio calculum veſtrum adieceritis: & adero, & me vobis vel ſpirituali vel corporali modo adiutorem profitebor. Si autem certis conditionibus via capeſſenda eſt, factioneſq; & diſsidia contra nos ſunt, valitura ſunt: volupe eſt, vobis contemptui eſſe. Verum ſit hoc opus. Pro nobis autem orate.* hucuſque ad eos Gregorius maior.

LI. *d Apud Gregor. epiſt. 23.* GREGOR. GENITORIS LITERÆ AD EPISCOP. CÆSAREÆ CONGREGATOS.

Quid vero poſt hæc ſanctus ſenex? Quantumlibet ſenio gracilis, ægraq; valetudine iam videretur proximè moriturus: diuino nihilominus ſpiritu feruens, animo roboratus, iuuandæ cauſa electionis Baſilij, Cæſaream verſus iter arripuit: haud dubiè id filio ſuadente Gregorio, penes quem nihil antiquius erat, quā vt Magnus Baſilius ad ſummū totius prouinciæ thronum promoueretur: qui de ſtudio patris, vt ſacris comitijs intereſſet, iter Cæſaream maturantis hæc ait *e*: *Quamuis non ſolum ſenectute confectus, ſed etiam morbo fractus ac debilitatus eſſet, animamq; ageret: iter tamen capeſſere non dubitauit, vt calculo ſuo electionem iuuaret, ſpiritus videlicet ope atque auxilio fretus. Atque vt rem in pauca conferam, vehiculo non ſecus ac mortuus feretro impoſitus, iuuenis redit, firmus ac vegetus, ſublimes oculos gerens, à manuum impoſitione & vnctione; addo etiam & ab illis, qui vngebatur, capite confirmatus, bonaque valetudini reſtitutus.*

LII. GREGORIVS SENIOR PETIT CÆSARĒ.

e Greg. or. in laud. Baſil.

LIII. Quod autem Gregorius iunior accepiſſet opportune admodum, Euſebium illum vbique Orthodoxæ fidei cauſa ſpectatum Epiſcopum Samoſatenum ſe contuliſſe eadem de cauſa Cæſaream; eidem gratulatus, ſciens eum magnopere ſtudere Baſilio, has ad ipſum proficiſcenti patri litteras dedit *f* quas ob tanti viri præconia hic inſerere dignum exiſtimamus; ſic enim ſe habent:

Vnde tuarum laudum exordium ducam? & quo nomine propriè te appellabo? An te columnā & firmamentum Eccleſiæ vocabo?

f Gre. Naz. epiſt. 29. GREGORII EPIS. AD

aut lu-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

EVSEBIVM SAMOSAT.

aut luminare in mundo iiſdem verbis cum Apoſtolo vtens? aut gloriationis coronam incolumi Chriſtianorum parti ſalutemq́; adeptura? aut Dei donum? aut patriæ adminiculum? aut fidei regulam? aut veritatis Legatum? aut hæc omnia ſimul, atque his plura? Ad hanc laudem exuberantiam, fidem prope excedentem, per ea, quæ videmus, confirmabo. Quæ enim pluuia ita matura & tempeſtiua ſitienti terræ illapſa eſt? Quæ aqua ex petra, iis, qui in deſerto habitabant, exundans? Quem talem Angelorum panem homo manducauit? Quibus Ieſus communis ille Dominus diſcipulis ſuis peſſumeuntibus ita opportune aſtitit, vt & mare tranquillaret, & periclitantibus ſalutem afferret, vt tu laborantibus nobis ac mœrentibus, ac velut naufragium iam facientibus apparuiſti? Et quidem de aliis quid loqui neceſſe eſt, quanta nimirum lætitia & voluptate Orthodoxorum animas perfudiſti, & quot hominum deſperationem ſuſtuliſti?

LIV. *At mater noſtra Eccleſia, Cæſarienſem dico, nunc profecto ob tui aſpectum viduitatis veſtes exuit, & ſtolam oblectationis reſumit, magisq́; etiam ſplendeſcet, cum paſtorem & ſe & anteceſſoribus Epiſcopis & manu veſtra dignum conſecuta fuerit. Nam quis ſit rerum noſtrarum ſtatus, ipſe quoque perſpicis, quamq́; inſigne miraculum zelus tuus patrarit, & ſudores, & Deo grata fiducia & libertas. Senectus refloreſcit, morbus ſuperatur, lecto affixi exiliunt, infirmi potentia accinguntur. Quæ res mihi coniecturam afferunt, negotia noſtra ex animi ſententia ſucceſſura eſſe. Ac patrem quidem tum ſuo, tum noſtro nomine habes, præclarum omni vita caniciéq; venerandæ finem impoſiturum, nimirum præſentem hanc pro Eccleſia dimicationem. Ac certum habeo fore, vt precibus veſtris, quarum fiducia nemo non ſibi quiduis polliceri debet, firmiorem eum valentioremq́; recipiamus. Quod ſi in hac quoq; cura extremo vitæ die perfungatur: nequaquam detrimento & calamitati ducendum eſt, talem & ob res tales vitæ finem conſequi. Mihi vero ignoſcite, obſecro, ſi improborum linguis paulisper cedens, aliquanto poſt ad cõplexum veſtrum accurram; & ea, quæ nunc in laudatione prætermiſſa ſunt, per me ipſum adiiciam.* hæc ad Euſebium Magnum Magnus Gregorius.

LV. BASILEVS CREATVR EPISC. CÆSAREÆ. a Gre. Naz. orat. in laud. Baſil.

At quid poſt hæc factum eſt? Cum in vnum Epiſcopi, calatis comitiis, de electione Epiſcopi acturi cõuenissent: multis licet aduerſantibus obnitentibusq; promotioni Baſilii, vicit tamen pars illa, quæ ipſi fauebant: *Non id quidem* (inquit Gregorius *a*) *citra laborem, nec citra inuidiam & dimicationem tum eorũ, qui patriam cum imperio adminiſtrabãt, tum perditiſſimorum quorundam huius vrbis ciuiũ, qui ab illorum partibus ſtabant. Verum fieri aliter nõ poterat, quin Spiritus S. vinceret, atque adeo abunde vicit,* &c. pergit pluribus dicere de electione tum facta Baſilii in Epiſcopum Cæſarienſis Eccleſiæ, qua quidẽ hoc perditiſſimo tempore opportunius nihil contingere potuiſſet.

LVI. b Greg. ead. orat.

Gregorius aũt audita electione Baſilii, licet eum vidẽdi violento quodam deſiderio traheretur: cohibuit ſe tamen, modeſtiæq; conſulens aduentum ſuum ad tempus opportunius diſtulit, vt ipſe his verbis ſignificat *b*: *Cum omnes in hac opinione verſarentur, me ſtatim facturum, vt ſumma cum animi voluptate ad eum accurrerem (id quod fortaſſe alius quiſpiam feciſſet) cum eoq́; imperium potius partirer, quam proximam auctoritatem haberem; idq́; ex amicitia noſtra coniectarent: ego tamen cum in omnibus rebus arrogantiæ ſuſpicionem, vt ſi quis alius, fugiens, temporis illius inuidiam vitans; ſimul etiam quod negotia ipſius adhuc turgere & perturbari viderem, cupiditati meæ frenum inieci, domiq́; me continui. Quo nomine quidem ille mecum expoſtulat: cæterum veniam concedit.* hæc ipſe, qui ad eundem Baſilium electum Epiſcopum perbreuem hanc ſcripſit Epiſtolam *c*:

c Gregor. epiſt. 24. LVII. EPISTOLA GREGOR. AD BASI. CREATVM EPISC.

Poſtquam te in ſublimi throno collocatum, lucernamq́; ac illam quidem prius obſcure lucentem à Spiritu victore ſupra candelabrum oculis omnium expoſitam eſſe intellexi: magnam me cepiſſe voluptatem fateor. Quidni enim, cum Eccleſiæ corpus grauiter laborare, atque huiuſmodi ductu & auxilio opus habere cernerem? Non tamen ad te ſtatim aduolaui, nec aduolabo: nec tu ipſe id à me expoſcas. Primum, vt auctoritatem grauitatemq́; tibi ſartam tectamq́; cuſtodiam, ac ne ineptia quadam & præcipiti animi impetu, quemadmodum obtrectatores dicere queant, tui ſtudioſos colligere videaris. Deinde, vt mihi ipſi conſtantiam æqualitatemq́; comparem, inuidiæq; occurram. Quando igitur venies, fortaſſe dixeris, & quamdiu procraſtinabis? Quoad Deus iuſſerit, atq; eorum, qui nunc inſidioſe imminent, inuidiaq; flagrãt, vmbræ præterierint. Non n. diutius (mihi crede) leproſi reſiſtent, Dauid d Hieroſolymis excludentes hactenus Gregorius ad Baſilium.

d 2. Reg. 5. licet ibi non niſi de claudis & cæcis.

LVIII. ADVERSARII S. BASILII.

Erant aũt hi, qui exagitabãt Baſilium, & inuidia tabeſcebant, magiſtratus Valentis Imperatoris, nempe Præfectus prouinciæ Cappadociæ, & alii huic proximi, Cæſareæ agentes, ciuitatemque ipſam ſurſum deorſumque commiſcentes, vt in gratiam Ariani Imperatoris aliquis alius crearetur Epiſcopus. qui cum res ſecus, quã animo concepiſſent, accidiſſe viderent; liuore incenſi, negotiũ faceſſere eidẽ Baſilio, ipſo primo eius creationis ingreſſu minime deſtiterunt. Quæ audiens Gregorius, iamq; opportunum tempus adeſſe exiſtimans, vt Baſilio laboranti præſto eſſet, ante ſuum aduentum, has eum conſolaturus litteras præmittendas putauit *e*:

e Greger. epiſt. 25. RVRSVM AD BASILIVM GREGORIVS.

Audio te nouo hoc rerum motu perturbari, tibique à verſuta quadam & vſitata eorum, qui potentia & auctoritate florent, curioſitate moleſtiam exhiberi. Nec ſane mirandum eſt. Neq; enim inuidiam ignorabam, quodq́; permulti ex iis, qui latus tuum cingunt, negotia ſua per te procurant; maleuolentiaq́; & inuidiæ fomitem excitant. Illud vero non metuo, ne quid parum Philoſophicum in his moleſtiis, atq; & te & nobis indignum facias. Quin potius nunc vel maxime futurum exiſtimo, vt Baſilius meus cognoſcatur, & quam omni vitæ ætate ſapientiam collegiſti, eam vt luculenter demonſtres, obtrectatorumq́; improbos conatus ſuperes, ac velut in altiſſimis fluctibus immotus maneas, aliis perturbatis. Quod ſi ita tibi videtur, ipſe quoque adero, fortaſſe quidem conſilii quoque tibi aliquid impertiturus (ſi tamen mari aqua opus eſt, ac tibi conſultore) proculdubio autem, vt à te vtilitatem percipiam, patientiaq; tua in ferendis cõtumeliis ſocium me præbeam. hæc Gregorius, qui de eodem ſuo ad Baſilium acceſſu, & quonam modo ab illo ſit acceptus & honore dignatus, hæc alibi *f*:

f Gre. Naz. orat. in laudem Baſil. LIX. GREGORIVS AD BASILIVM SE CONFERT.

Poſtea cum ad eum veniſſem, atque eadem de cauſa cathedræ honorem, inſignioremq́; inter presbyteros ſedem repudiaſſem: non modo meum hoc factum non accuſauit, ſed vehementer etiam, vt debuit, comprobauit: atque à nonnullis, qui rationis ipſius ignari erant, faſtus ſimulari maluit, quam aliquid facere, quod rationi conſilioq; ſuis aduerſaretur. Quonam porro modo luculentius ſpecimen edere potuiſſet animi ab omni adulationis fuco liberi, ſolamque honeſti legem intuentis, quam ita de nobis, quos primo amicorum ac neceſſariorum loco numeroq́; habuit, conſtituens? ita de ſe Gregorius. Quonam vero pacto ipſe Baſilius aduerſarios ſuperarit, ſic ſubdit: *Deinde eos, qui cum ipſo diſſidebant, mitigat, & magnifico medicinæ genere curat. Non enim id aſſentatorie & abiecte facit, ſed perquam grauiter & preclare, vtpote non præſentis ſolum temporis rationem habens, ſed hoc etiam agens, vt eos in poſterum dicto audientes haberet. Nam cum molliciem diſſolutos & eneruatos homines efficere, aſperitatem rurſus feros & contumaces reddere perſpiceret; vtriq; malo ab altero opem parauit. rigiditatem nimirum humanitate, mollitiem aũt ſeueritate temperans: ſermone ad animarũ curationem haud multum indigens, opere quamplurima perficiens: nec callide homines ſibi inſeruire cogens, ſed beneuolentia deuinciens: nec imperii poteſtate vtens, ſed poteſtatis repreſſione atq; ignoſcendi facilitate pelliciens.* hæc & alia Gregorius. Quæ autem vehementiora prœlia cum ab hæreticis atq; ab ipſo potiſſimum Imperatore, cum à falſis fratribus in eum fuerint excitata, ſuis locis dicturi ſumus inferius.

LX. Hic illud vnum, antequam ad alia percurrat oratio de Baſilio dicendum eſt: quod hoc primo anno electionis ſuæ, cũ videret haud tuto ſibi miniſtros aſſiſtere, quibus res magni momenti crederet; non ſolum ſibi in curarum partem allegit Gregorium fidiſſimum ſocium & amicũ; ſed fratrem ſuum Petrum, ex decem vltimo loco natum, virtutibus vero conſummatum primoq; loco habendũ, ex monacho presbyterum ordinauit; de quo germanus eius pariter Gregorius *g* Nyſſenus hæc ait in Epiſtola ad Olympium: *Interea inſignis inter ſanctos Baſilius magnæ Cæſareæ declaratus eſt Antiſtes, & myſticis ſuffragiis* ſuis fratrẽ conſecrans, ad ſacram presbyterii dignitatem prouexit. Atque hic rurſus eius vitæ curſus ad grauiora ſanctioraque dirigebatur, cum Sacerdotii dignitas ſapientiæ ſtudio coniuncta cumularetur.* hæc Nyſſenus.

g Greg. Nyſ. epiſt. ad Olymp. apud Sur. to. 4. PETRVS à BASILIO CREATVS PRESBYTER. * ſacrificiis

LXI. EMMELIÆ MATRIS BASILII OBITVS.

Sed cum eius quoq; aſſertione illud exploratum habeatur, hoc ipſo anno, ante tamen creationem Baſilij, vel ſuperiori, poſt famem illam, quæ Cappadoces vehemẽter afflixit, contigiſſe ex hac vita migrare ipſorum matrẽ Emmeliam ſanctiſſimam fœminam; de ipſa modo agemus: quod enim interlapſum eſt tẽporis à fame illa Cappadocum ſuperius recenſita, vſque ad creationem Baſilij Epiſcopi, tunc contigiſſe eius obitum, idem Gregorius haud obſcurè ſignificat. Habetur quoq; eius obitus mẽtio in Epiſtola eiuſdem Baſilij ad Euſebium his verbis *a*: *Si omnes ordine cauſas ſcriberem, quibus in hunc vſque diem fuerim detentus, quantumuis etiam vehementer cupierim tuam erga DEVM pietatem inuiſere; infinitum hiſtoriæ campum explerem. Morbos quidem alios aliis ſuccedentes, hyemis odium, negotiorum aſſiduitatem prætermitto dicere, vt tibi cognita ſint, & pridem ſignificata. Nunc autem quod vnicum habebam vitæ ſolatium, matrem etiam hanc propter mea peccata amiſi. Tu ne me derideas, qui in hac ætate orbitatem deflere ſoleam: ſed hoc ſcias, me animæ ſeceſſum nequaquam ægrè ferre, cui quid in reliquis dignitate reſpondeat, non inuenio. Rurſus igitur in morbum incidi iterumque in lecto decumbo, exiguis omnino viribus fluctuans, & propemodum in vnaquaque hora neceſſarium vitæ finem expectans. Porro Eccleſiæ fere vt corpus meum affectatæ ſunt, nulla quidem ſpe bona effulgente, verum in deteriora rebus ſemper delabentibus.* hactenus ipſe.

a Baſ. ep. 7.

LXII.

Cæterum de obitu eiuſdem Baſilij matris Emmeliæ agit idem, qui ſupra Gregorius Nyſſenus eius filius, dum in Epiſtola *b* ad Olympiũ proſequens res ſanctæ Macrinæ ſororis, eiuſdemq; Emmeliæ filiæ, hæc intermiſcet: *Interim ſenex admodum mater in vtriuſq; filij manibus*, nempe Macrinæ primogenitæ, & Petri vltimo loco nati; *moriens migrauit ad Deum. Cuius quæ vox benedictionis fuerit illius, qua erga liberos vſa eſt, commemorare non erit alienum. Nam cum de abſentibus ſigillatim amanter mentionem fecit; vt nullus eſſet expers benedictionis, tum præcipuè præſentes ipſa precibus ſuis obtulit Deo. Etenim cum ei ex vtraque parte lectuli aduerſi aſſiderent, altera manu vtrumque tangens, hiſce verbis poſtremis Deum allocuta eſt: Tibi, Domine, & primitias & decumã dico fructuum vteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita, decumæ vero extremus hic decimus filius. Tibi autem lege vtraque debentur, & tua ſunt munera. In hanc igitur primogenitam meam & hunc decimum veniat ſanctimonia, oratione perſpicua deſignans filiam & filium. Ita benedictioni ſimul & vitæ finem ſtatuit, cum prius mandaſſet filiis, vt ſe in ſepulchrum paternum inferrent. Id illi, vt iuſſi erant, cum præſtitiſſent, in reliquum tempus ad ſapientiæ faſtigium ſemper cum ante acta vita pugnantes, & præterita benefacta poſterioribus ſuperare ſtudentes contendebant.* hæc Gregorius, qui mox ſubdit eiuſdem Baſilij in ſedem Epiſcopalem promotionem. Emmeliam vero nonagenariam vel grandiorem deceſſiſſe, ex eo facile poteſt intelligi, quod tempore perſecutionis Maximini ipſa cum viro ſuo facta eſt in Ponticas ſolitudines extorris. Meruit dies tranſitus ipſius ad Deum, qui fuit tertio Kal. Iunij, adſcribi Eccleſiaſticis monumentis, atq; anniuerſaria memoria cõſecrari ſanctiſſimæ fœminæ, ſanctorum matris, coniugis confeſſoris, illiusq; in omnibus eiuſdem coronæ conſortis.

b Apud Lipom. to. 2. & Sur. tom. 4.

LXIII. FILII EMMELIÆ.

Porro ex decem filiis, quatuor tantum virorum, & fœminę vnius expreſſa ſunt nomina ab ipſo Gregorio, nempe Baſilij inter maſculos primogeniti, ſecũdo loco Naucratij, qui adoleſcẽs deceſſit: tertius vero ordine ipſe Gregorius numeratur; quartus autem, quem nunc diximus, Petrus monaſticæ vitæ cultor. è fœminis vero nominatur tantum ſancta Macrina nomine auiæ nuncupata, cum tamen ab Angelo adhuc in vtero matris ſuæ Thecla fuerit appellata: quæ deſponſata viro, illo mox vita functo, virgo permanſit, monaſticum amplexa inſtitutum, reliquarum vero ſororum, aliis item virginibus perſeuerantibus, aliis vero in matrimonio collocatis, atque reliquorum liberorum ignorantur nomina; quotque mares quotve fœminæ eſſent, haud exploratum habetur: ſed omnes pro ſtatus ſui conditione vitam ſanctiſſimè egiſſe ſcimus: de his enim hæc Gregorius Nazianzenus, poſt recenſitas Baſilij & Emmeliæ eorum parentum virtutes innumeras & egregias, ſubdit *c*: *Mihi tamen nullo nomine celebriores atque illuſtriores eſſe videntur, quam egregia prolis procreatione. Nam eoſdem & multorum filiorum & honeſtorum parentes in fabulis fortaſſe reperias: hos autem experientia ipſa nobis exhibuit, tali nimirum ipſos virtute præditos, vt etiam ſi nequaquam tales liberos extuliſſent, ſibi ipſis tamen ad nominis commendationem ſufficere poſſent: rurſus huiuſmodi liberos gignentes, vt licet eo virtutis minimè perueniſſent, omnes tamen ſobolis felicitate ſuperaturi eſſent. Nam cum vnus dumtaxat aut alter cum laude viuunt, id tale eſt, vt bonitati naturæ adſcribi poſſit: at vndique perfecta, & ad ſummam prouecta omnium virtus, ijs haud dubie, à quibus procreati atque inſtituti ſunt, aſſignari debet. Quod quidem liquido demonſtrat beatus Sacerdotum & virginum numerus, eorumq; qui in coniugata vita eam vim ſibi adhibuerunt, vt matrimonium nihil ipſis impedimenti afferret, quo minus ad parem virtutis gloriam aſpirarent, ſed ea vitæ generum potius, quam rationis viuendi diſcrimina eſſe cenſerent.* huc uſque Gregorius Nazianzenus.

c Gre. Naz. orat. in laudem Baſil. FELIX DECEM FILIORVM SOBOLES.

LXIV. GREG. NYS. CONIVGATVS.

Quod vero ſpectat ad Nyſſenum: ante Epiſcopatum fuiſſe cõiugio obligatum, cum Nicetas *d*, tum Nicephorus *e* teſtari videntur. Annuit hoc idem ipſe in libro, quẽ de Virginitate conſcripſit. Fuit illi nomen Theoſebia: quæ, ſicut vir eius muneri ſacerdotali, ita ipſa ſeorſum à viro ſe Eccleſiæ miniſterio mãcipauit: de cuius obitu extat Gregorij Nazianzeni Epiſtola ad ipſum Gregorium conſolatoria *f*: cuius cum eam ſanctam beatamq; ſororem appellet, caſtitatem conſenſu mutuo cuſtoditam inſinuat, quam & clariſſimo huiuſmodi præconio celebrat: *Quid faciamus aduerſus Dei legem iam olim vigentem & dominantem, quæ Theoſebiam meã habet? (meam enim eam voco, quæ, vt Dei legibus conſentaneum erat, vixit, quandoquidem ſpiritualis cognatio carnalem antecellit) Theoſebiam Eccleſiæ decus, Chriſti ornamentum, ætatis noſtræ vtilitatem, fœminarum fiduciam: Theoſebiam in tanta fratrum pulchritudine formoſiſſimam & clariſſimam: Theoſebiam vere ſacram, & Sacerdotis coniugem, & honore parem, magnisq; myſteriis dignam: Theoſebiam, quam futurum quoq; tempus excepturum eſt in immortalibus columnis, hoc eſt, animum tam qui eam nunc nôrunt, quam qui poſthac futuri ſunt, animis inſitam. Nec vero mirum tibi videatur, quod eam ſæpe appellem: nam etiam beatæ illius fœminæ memoriam pro deliciis habeo.* hactenus verba Gregorij, qui eam ſacram & honore parem Sacerdoti (quantum fas eſt fœminæ ſacris officiis mancipari) ideo appellat, quod fungeretur in Eccleſia munere diaconiſſæ.

d Nicetas ſchol. 19. in orat. Greg. Naz. in laudem Baſil. e Niceph. l. 11. c. 9. f Gre. Naz. epiſt. 95. in addit. DE THEOSEBIA VXORE GREG. NYSSENI.

LXV. GREG. NYS. STVDIIS ELOQVENTIÆ NIMIS ADDICTVS.

Quod vero ad ipſum Gregorium Nyſſenum ſpectat: quoto potiſſimũ Domini anno Epiſcopus Nyſſæ creatus fuerit, & num ante Baſiliũ, an poſt, eam ſit dignitatẽ conſecutus, haud ſatis cõpertum habetur: eum tamen conſtat ſequenti anno iam agẽtem Epiſcopum perſecutione Valentis Imperatoris à propria Eccleſia expulſum eſſe, vt ſuo loco inferius dicturi ſumus. Eius autem in dicendo facultatem ita maiores omnes prædicant, vt non impar veteribus cunctis habitus fuerit *g*. Porro quod plus ſatis quam deceret Chriſtianum hominem, rhetoricis diſciplinis incumberet, à Gregorio Nazianzeno meruit reprehendi, qui eo argumẽto auream plane illam ſcripſit Epiſtolam, quam huic tempori congruam hic deſcribere, operæpretium exiſtimauimus: cum enim reuera hiſtoria ſit humanæ vitæ bene inſtituendæ ratio; quæ huic conducant, minime prætermittenda cenſemus. ſic enim ſe habet *h*;

g Suid. in Greg. Nyſſ.

h Gre. Naz. epiſt. 43. LXVI. GREG. NAZIAN. REDARGVIT GREG. NYSSENVM.

Ineſt mihi natura dextrum aliquid & commodum (liceat enim mihi quoque hoc de me arrogantius prædicare.) Peræque & mihi malum conſilium ineunti ſuccenſeo, & amicis. Quoniam itaq; omnes, qui ſecundum Deum viuunt, atque eodem Euangelij tramite incedunt, amicitia & cognationis iure inter ſe deuincti ſunt; quid non à nobis libere audiunt, quæ omnes ſubmurmurant? Ingloriam tuam gloriam (vt more veſtro loquar) minime laudant, tacitamq; & furtiuam in deterius prolapſionem, ac dæmonum peſſimam (vt ait Euripides) ambitionem. Quid enim tibi accidit, vir ſapientiſſime, quidq; tibi de te ipſo diſplicuit, vt ſacris illis ſuauiſſimiſq; libris, quos quondam populo lectitabas (non enim hæc audiens erubeſcas) calcatis atque proiectis, aut etiam ad fumum ſuſpenſis, non ſecus atque nauium gubernaculis & ligonibus hye-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

mis tempore, ſalſos & amarulentos in manus ſumpſeris, ac Rhetor vocari, quam Chriſtianus malueris? Nos contra hoc potius, quam illud; eoq; nomine maximam Deo gratiam habeo. Nequaquam, quæſo, ô quondam optime, ne diutius animo ita affectus ſis. Verum ſerius quidem, ſed tamen aliquando reſipiſce, atque ad te redi, teq; & piis hominib. & fide præditis purga; & Deo, atq; altaribus, & myſteriis, à quibus te procul ſubmouiſti. Ac ne mihi ſcita hæc & rhetorica proferas: Quid vero? an non Chriſtianus eram, cum eloquentiæ artem profitebar? an non pius & fidelis cum inter adoleſcẽtulos verſarer? Ac fortaſſe etiam Dei fidẽ implorabis. Minime, vir eximie, ſaltem quantũ par erat, etiã ſi partem aliquã concedamus. Vbi aũt illud ponemus, quod ex his, quæ nunc facis, alios, hoc eſt, eos, qui natura ad malum procliuiores ſunt, offendis ac vulneras, atque occaſionem iis præbes de te ſiniſtre partim ſuſpicandi, partim loquẽdi? Falſo ſane & iniquè id faciant: quid tamen neceſſe eſt hanc illis occaſionem ſuppeditari? Neq; n. quis ſibi ipſi tantũ viuit, ſed & proximo: nec ſibi ipſi fidẽ facere ſatis eſt, niſi aliis quoq; fides ſiat. An tu pugnis in publico cœtu decertans, aut etiã in theatris colaphũ in malam accipiens vicisſim atq; impingens, aut deniq; turpiter & fœde te ipſum inflectens atq; contorquens, poſtea te animo ſobriũ eſſe diceres? Sobrij hominis hæc non eſt cogitatio: leuis animi eſt hæc admittere. Ac ſi quidem meliorem mentem indueris, gaudebo, vt Pythagoricus quidam Philoſophus dicebat, cum prolapſi ſodalis vicẽ lugeret: ſin minus (ille quidem ſcripſit) mihi mortuus es. Ego aũt in gratiam tuam nondum hoc dicam: nam ille ex amico hoſtis factus eſt, vt ait Tragicus: verum acerbe feram (ſic enim parcius & moderatius loquar) ſi nec ipſe, quid officij ſit, perſpicis (quæ prima bonorum hominũ claſſis eſt) nec alium rectè monentẽ ſequaris (qui ordo ſecũdus eſt.) Habes admonitionem noſtrã. Ac mihi, quæſo, ignoſce propter amicitiã dolenti, atq; æquè vt tua & totius Sacerdotalis ordinis, addã etiam & omnium Chriſtianorũ cauſa inflammato. Quod ſi etiam tecum vel pro te orandum eſt: Deus infirmitati tuæ opem ferat, qui mortuos quoq; ad vitam reuocat. hactenus Gregorius ad Gregorium: quem amico auſcultaſſe, par eſt credere; quippe quem non ex verbis, ſed ex rectè factis ſibi gloriã immortalem comparare poſthac ſtuduiſſe, certum eſt: cum enim glorioſius labores octo annorum exilij pro Catholica religione exantlati corona cõfeſſionis in perpetuum illuſtrarunt, legationesq; pro Catholica religione ſuſceptæ honeſtiſſimè decorarunt. At de ipſo Nyſſeno Gregorio ſæpius poſtea.

LXVII. Hoc eodem anno bellum Gothicum, quod aduerſus Athanaticum Regem Valens geſſit iam triennio, redempta ab eo (vt Amianus ait *a*) pace pecunia, abſolutum eſt. Hæc Amianus pluribus. Quomodo autem ſequenti anno idem Gothorum Rex infidelis perſecutionem aduerſus Chriſtianos in iis partibus agentes mouerit, ſuo loco dicturi ſumus. Quod vero ad res eiuſdem Orientalis Imperij pertinet: Arſaces Rex Armeniæ, idemq; Chriſtianus, de quo plura ſuperius, dolo pacis captus, à Sapore Rege Perſarum, diriſſima pati cogitur. Res autem ipſa ab Ammiano ſic deſcribitur *b*: *Rex vero Perſidis longæuus ille Sapor, & ab ipſis imperitandi exordiis dulcedini rapinarum addictus, poſt Imperatoris Iuliani exceſſum & pudenda pacis icta fœdera, cum ſuis paulisper nobis viſus amicus, calcata fide ſub Iouiano pactorum, iniectabat Armeniæ manum, vt eam velut placitorum abolita firmitate, ditioni iungeret ſuæ. Et primo per artes fallendo diuerſas, nationem omnem renitentem diſpendiis leuibus afflictabat, ſolicitans quoſdam optimatum & ſatrapas, alios excurſibus occupans improuiſis. Deinde per exquiſitas periuriisq; mixtas illecebras captum Regem ipſum Arſacem, adhibitumq; in conuiuium, iuſſit ad latentem trahi poſticam: eumq; effoſſis oculis vinctum catenis argenteis, quod apud eos honoratis vanum ſuppliciorum æſtimatur eſſe ſolatium, exterminauit ad caſtellum Agabana nomine, vbi diſcruciatus cecidit ferro pœnali.* hæc Ammianus. Sicq; factum eſt, vt Armeniæ maioris Chriſtiani durum iugum Perſarum Regis cœperint experiri: aduerſus quos Valens Imperator exercitum miſit per Terentium atque Arintheum duces. Geſta ab eis Ammianus pluribus proſecutus eſt. Quomodo autem vterq; dux fuerit adiumẽto Catholicis in minori Armenia perſecutione Arianorum vexatis, dicemus anno ſequenti, in quem iam demigret oratio, abſoluta anni huius rerum geſtarum narratione.

a Ammian. lib. 27.
PAX CVM GOTHIS.

b Ammian. lib. 27.
ARSACES REX ARMENIÆ CAPTVS À SAPORE.

IESV CHRISTI
Annus 370.

DAMASI PAP. Annus 4. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 7.

I. Trecentesimvs ſeptuageſimus ſequitur annus, Conſulatu tertio Valentiniani atq; Valentis Auguſtorum, Faſtis adſcriptus, eiuſdem Valentis perſecutione aduerſus Epiſcopos Orthodoxos Oriẽtalis Eccleſiæ excitata plane funeſtus. Qui enim hactenus (vt dictum eſt) bello Gothico triennij temporis ſpatio fuerat occupatus, atque Perſicis tumultibus nonnihil exagitatus, conceptam diu animo, nempe à tempore, quo ab Eccleſia Catholica deſciuit & Arianis adhæſit, perſecutionem iam vehementiori conatu aduerſus Catholicos Orientis Epiſcopos furens Arianus Imperator immittit, edictumque promulgat, quo aduerſantes ſibi Epiſcopos Eccleſiis ſpoliari, vertereq; ſolum in exilium iubet. Hæc autẽ nequaquam ante præſentem annum ipſum aggreſſum eſſe, ſed hoc ipſo, cum Conſulem tertium ageret, præſumpſiſſe, multa ſunt, quæ aperte demonſtrant: vt illud in primis, quod dictum eſt ſuperius, ipſum Valentem iam triennio in Imperio Catholicum perſeueraſſe, moxq; triẽnale bellum aduerſus Gothos (quod Amianus affirmat) propenſiori indefeſſoq; ſtudio exercuiſſe; quo toto tempore in præſentem vſq; annum ſcimus Catholicos Epiſcopos in ſuis ipſorum Eccleſiis liberos permanſiſſe, nempe Athanaſium vna cum ſuis anno ſuperiori Conciliũ celebraſſe, Epiſcopos Cappadociæ Orthodoxos Cæſaream ad electionem futuri Epiſcopi conueniſſe, elegiſſeq; S. Baſilium, & inter eos Euſebium Samoſatenum, quem poſtea huius perſecutionis turbo ab Eccleſia ſua procul eiecit: quæ ſicut non ante præſentem annum contingere potuiſſe liquet; ita nec poſtea facta eſſe, illud inſinuat, dũ Gregorius Nyſſenus, qui ex hoc ipſo edicto, ſicut alij plures, in exilium pulſus eſt, in Epiſtola *c* ad Olympium de rebus geſtis S. Macrinæ ſororis octo numerat annos exilij ſui, quod ſolutum eſt nonniſi morte Valentis, anno decimoquinto ſui Imperij ex hac vita nece ſubtracti. Quamobrem ex his omnibus certis deductis rationibus, aſſirmamus, hoc ipſo anno de expulſione Epiſcoporum Orthodoxorum ab eodem Valente fuiſſe promulgatum edictum; longeq; longius errare eos, qui eiuſmodi perſecutionẽ ad exordium illius Imperij referũt, ſicut & qui multo poſtea, nempe poſt obitum Valentiniani, à Valente perſecutionem excitatam ferant, vt Oroſius *d* & alij eum ſecuti.

VALENS IMPERATOR PERSECVTIONEM EXCITAT.

c Apud Lipom. to. 2. & Sur. to. 4. die 19. Iuly.

d Oroſius l. 7. c. 32.

II. Sed qualenam eiuſmodi edictũ fuerit, qui item Epiſcopi expulſi ſint, iam oratione proſequamur. Sozomenus enim cum huius edicti meminit, ita ait *e*: *Quin etiam ſingulis cuiuſque gentis magiſtratibus dedit mandatum, vt Epiſcopi temporibus Conſtantij abdicati, & iterum regnante Iuliano ad Sacerdotia ſua reſtituti, Eccleſiis expellerentur.* id quidem vafrè admodum Valens: vt enim populi vitaret inuidiam, nequaquam ſe eius edicti auctorem voluit exhibere: ſed duplo auxit, cum ex hoc ſe magis impium, quam Iulianus Apoſtata, exhibuerit: dum ille, quos Cõſtantius iniquè damnaſſet Epiſcopos, liberauit; Valens vero iterum eoſdem reſtitutos crudelius relegauit.

e Sozom. l. 6 c. 12.
EDICTVM VALENTIS ADVERSVS EPISCOPOS.

III. *Huius edicti auctoritate* (ſubdit Sozomenus) *Ægypti magiſtratus impulſi Athanaſium Eccleſiis illius regionis priuare, & vrbe Alexandria eijcere laborarunt. Nam litteræ Imperatoris non leuem complectebantur pœnam; ſed omnibus ex æquo magiſtratibus & militibus quoque illis ſubiectis, quin etiam curiis ingentis pecuniæ mulctam irrogabant, & corporis præterea cruciatum minabantur, niſi imperata facerent. Itaque multitudo Chriſtianorum in vnum coacta poſtulabat à Præſide, vt non temere & inconſulto Athanaſium vrbe exturbaret; ſed conſideraret ſecum accuratius, quid eſſet litteris Imperatoris definitum: eas enim contra illos ſolos valere, qui temporibus Conſtantij in exilium miſſi, poſtea*

ATHANASIVS DEFENDITVR À POPVLO.